הלכות תלמוד תורה פרק ו - תמלול

סיכום השיעור

סיכום שיעור: רמב"ם הלכות תלמוד תורה, פרק ו' — כבוד תלמידי חכמים

הלכה א — מצוה להדר פני כל תלמיד חכם

דער רמב"ם'ס ווערטער: "כל תלמיד חכם מצוה להדרו אף על פי שאינו רבו, שנאמר 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן.'"

פשט: יעדער תלמיד חכם, אפילו ער איז נישט דיין רבי, איז דא א מצוה אים מכבד צו זיין, באזירט אויף דעם פסוק "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן."

חידושים און ביאורים:

1. **דער באגריף "תלמיד חכם":** פארוואס רופט מען אזא מענטש "תלמיד חכם" און נישט "חכם" סתם? ס'איז דא א געציילטע "חכמים" וואס זענען אויף א זייער הויכן לעוועל, און "תלמידי חכמים" זענען די וואס לערנען שטענדיג פון די חכמים. אויב א מענטש האט א רבי מובהק, איז יעדער איינער א "תלמיד פון א חכם." דער טערמין מיינט נישט דווקא דער חכם אליין, נאר די וואס לערנען פון חכמה.

2. **"זקן" — "זה קנה חכמה":** חז"ל דרש'ענען אז "זקן" איז א ראשי תיבות פון "זה קנה" — איינער וואס האט קונה געווען חכמה. דאס איז נישט אזוי ווייט פון פשט, ווייל "זקן" אין תנ"ך מיינט אפט א מנהיג/עלדער (ווי "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל"), נישט דווקא אן אלטער מענטש. געוועגליך זענען די זקנים די תלמידי חכמים וואס האבן געהאט צייט צו לערנען און צו ווערן מנהיגים.

3. **אויך א זקן בשנים האט "קנין חכמה":** די גמרא זאגט אז די סיבה פארוואס מ'איז מכבד א זקן בשנים איז אויך ווייל ער האט במשך זיין לעבן "כמה הרפתקאי" — אסאך לעבנס-ערפארונג דורכגעגאנגען, און דורך דעם האט ער קונה געווען עפעס. **אייביג איז דער קנין החכמה די סיבה פאר כבוד**, אפילו ביי א זקן בשנים.

4. **דער מקור פון דעם פסוק — פרק ה' vs. פרק ו':** אין ספר המצוות און אין מנין המצוות ברענגט דער רמב"ם דעם פסוק "מפני שיבה תקום" אלס מקור פאר די **גאנצע מצוה פון כבוד רבו** אויך. אינטערעסאנט איז אז דער רמב"ם ברענגט דעם פסוק ערשט דא אין פרק ו' און נישט אין אנהייב פרק ה' (כבוד רבו). אין ספר המצוות זעט עס אויס אז **בעצם איז די מצוה "מפני שיבה תקום" (כבוד כל חכם), און ס'איז דא אן עקסטערע חיוב אויף דיין רבי**. אבער דא אין משנה תורה זעט עס אויס **פארקערט** — דער עיקר איז כבוד רבו (פרק ה'), און דערנאך קומט אויך כבוד אנדערע חכמים (פרק ו').

5. **דער חילוק צווישן כבוד רבו און כבוד חכם:** ביי א רבי מובהק איז דא אסאך מער — "כאילו מראה פני השכינה," ער קומט פאר דעם טאטן, מיט אלע פרטים פון כבוד. ביי א סתם חכם איז דער עיקר **פארמאלע קימה** — מ'שטעלט זיך אויף צו ווייזן אז ער איז מורם מעם. אפילו מ'לערנט ביידע ארויס פון דעם זעלבן פסוק, אבער מדין הגמרא זענען די הלכות פון כבוד רבו אסאך מער הארב מיט אסאך מער תנאים.

הלכה א (המשך) — שיעור הקימה פאר א חכם

דער רמב"ם'ס ווערטער: "אמנם אין חיוב לעמוד מפני חכם אלא כשיקרב ממנו בארבע אמות, עד שיעבור כנגד פניו."

פשט: מ'דארף זיך אויפשטעלן פאר א חכם נאר ווען ער קומט נאנט צו ד' אמות, און מ'בלייבט שטיין ביז ער גייט אדורך.

חידושים:

ביי א **רבי מובהק** שטייט מען אויף פון ווען מ'זעט אים — "מלא עיניו" — און מ'בלייבט שטיין ביז מ'זעט שוין נישט זיין קומה. ביי א **סתם חכם** איז דער שיעור אסאך קלענער: נאר פון ד' אמות, און נאר ביז ער גייט אדורך. דאס ווייזט דעם חילוק אין לעוועלס פון כבוד. דער לשון "אין עומד מלפניו עד שיגיע לארבע אמותיו" מיינט אז ס'איז **נישט** א חשוב'ערע זאך אויב דו שטעלסט זיך אויף פון פריער — מ'דארף נאר אויפשטיין ווען ער קומט אין ד' אמות, ווייל דאס איז מער דירעקט און פאסיג.

הלכה ב — בעלי אומנות און קימה שיש בה הידור

דער רמב"ם'ס ווערטער: "אין אומנין רשאין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתן... שנאמר 'תקום והדרת' — קימה שיש בה הידור."

פשט: בעלי מלאכה וואס האלטן אינמיטן ארבעטן דארפן זיך נישט אויפשטעלן פאר א חכם. דער פסוק לערנט: "תקום והדרת" — נאר א קימה וואס האט אין זיך הידור, נישט א קימה וואס ברענגט חסרון כיס.

חידושים:

1. **"קימה שיש בה הידור" — ברייטערע אנווענדונג:** דער כלל פון "קימה שיש בה הידור" מיינט אז קימה געהערט נאר אין א **פארמאלע סעטינג** — וואו ס'איז דא פארמעליטי, ווי אין בית המדרש ווען מ'רופט דעם רבי'ן צו עליה, ביי א שמחה, א.ד.ג. אבער אין א דענטיסט אפיס, למשל, ווען א רבי וואקט אריין, איז לכאורה אויך נישט דא קיין דין קימה, ווייל ס'איז נישט "קימה שיש בה הידור." (עס ווערט באמערקט אז דאס איז נישט נויטווענדיג געררעכט להלכה למעשה.)

2. **"חסרון כיס" — נישט נאר געלט:** דער רמב"ם לערנט ארויס פון "הידור" אז אזוי ווי הידור קאסט נישט קיין געלט, אזוי אויך קימה דארף נישט קאסטן קיין געלט. א בעל מלאכה וואס שטעלט זיך אויף אינמיטן ארבעט פארלירט פאוקוס און צייט, און דאס איז א חסרון כיס. און ס'איז נישט נאר איין סעקונדע — דער שיעור פון "משיכירנו מד' אמות עד שיעבור מפניו" קען זיין א מינוט אדער מער.

3. **בית המרחץ און בית הכסא:** אויך דארט דארף מען זיך נישט אויפשטעלן, ווייל ס'איז נישט "קימה שיש בה הידור."

הלכה ג — נישט העלם עין פון א חכם

דער רמב"ם'ס ווערטער: "ומנין שלא יעלים אדם עיניו מן החכם כדי שלא יעמוד מפניו? תלמוד לומר 'ויראת מאלקיך' — כל דבר שהוא מסור ללב נאמר בו 'ויראת מאלקיך'."

פשט: א מענטש טאר נישט פארמאכן די אויגן אדער זיך מאכן ווי ער זעט נישט דעם חכם כדי אויסצומיידן זיך אויפצושטעלן. אויף אזעלכע זאכן וואס זענען "מסור ללב" שטייט "ויראת מאלקיך."

חידושים:

1. **כבוד איז נישט נאר א פומבי'ע זאך:** דער חכם גייט נישט ווערן נפגע (ער ווייסט נישט אז דו האסט אים געזען), און מענטשן גייען אויך נישט וויסן. אבער דער ענין פון כבוד איז **פאר דיר אליין** — אז דו זאלסט איינהאלטן וואס געהערט צום כבוד. **כבוד מיינט נישט נאר אז ער זאל נישט ווערן נפגע; כבוד מיינט אז מ'דארף רעספעקטירן, מ'דארף געבן אנער פאר דעם חכם.**

2. **דער כלל פון "מסור ללב":** יעדע זאך וואס א מענטש קען טראכטן אז קיינער גייט נישט וויסן — דארט שטייט "ויראת מאלקיך." א פאראלעל: ווען

איינער האט אנגעטון פאלשע תכלת אויף ציצית, שטייט "וירא שמים יצא." דאס זענען ענינים וואס דער בעל המוסר רעדט דערפון – זאכן וואס קיינער גייט נישט וויסן, אבער דו ווייסט.

הלכה ד – דער חכם זאל נישט מטריח זיין דעם עולם

דער רמב"ם'ס ווערטער: "אין ראוי לחכם שיטריח את העם ויכוין עצמו להם כדי שיעמדו מפניו, אלא ילך בדרך קצרה ומתכוין שלא יראוהו כדי שלא יטריחם לעמוד."

פשט: דער חכם זאל נישט אויסנוצן זיין כבוד. ער זאל גיין אויף א קורצן וועג וואו וויייניגער מענטשן וועלן אים זען, כדי זיי זאלן זיך נישט דארפן מטריח זיין אויפצושטיין.

חידושים:

1. **אינטערעסאנטער קאנטראסט מיט הלכה ג':** ביי דעם מענטש זאגט דער רמב"ם אז ער טאר זיך **נישט** ארויסדרייען פון כבוד (העלם עין). אבער ביי דעם חכם זאגט דער רמב"ם אז ער **זאל** זיך ארויסדרייען – ער זאל גיין אויף אן אומוועג כדי מענטשן זאלן אים נישט דארפן מכבד זיין. דאס איז א שיינער צוזאמענשטעל: דער מקבל הכבוד טאר נישט אויסמיידן, אבער דער נותן הכבוד (דער חכם) זאל יא אויסמיידן.

2. **פארוואס נישט מזכה זיין אידן מיט א מצוה?** לכאורה האט דער חכם א געלעגנהייט מזכה צו זיין אידן מיט א מצוות עשה דורך אריינגיין אין א הויפן. אבער דער רמב"ם זאגט אז ס'גייט סתם שטערן מענטשן, און דאס איז נישט דער וועג.

3. **"חכמים הראשונים היו מקיפין והולכין בדרך החיצונה":** די פריערדיגע חכמים פלעגן ממש גיין אויף אן אומוועג, אויף א דרך החיצונה וואו וויייניגער מענטשן וואס קענען זיי זענען געווען. דאס איז אן ענין פון ענווה און נישט אויסנוצן מענטשן. ערנסטע חכמים ווייזן אז זיי ווילן נישט אז מ'זאל זיך שטענדיג אויפשטעלן פאר זיי.

הלכה ה – רוכב כמהלך; סדר הליכה בשלשה

דער רמב"ם'ס ווערטער: "רוכב הרי הוא כמהלך."

פשט: ווען א חכם רייט אויף א בהמה, איז עס אזוי ווי ער גייט צו פוס, און מ'דארף זיך אויפשטעלן.

חידוש: פון דעם כלל אז מ'דארף זיך אויפשטעלן ווען א רבי "וואקט אדורך," לערנט מען ארויס אז אויך ווען ער "רייט אדורך" איז דער זעלבער דין.

דער רמב"ם'ס ווערטער (סדר הליכה): ווען דריי מענטשן גייען צוזאמען, דער רב אינמיטן, דער גרעסערער (פחות שבחבורה) פון רעכטס, דער קלענערער (קטן שבחבורה) פון לינקס.

הלכות ו-ז – דריי לעוועלס פון קימה: חכם, אב בית דין, נשיא (אויף דער גאס)

דער רמב"ם'ס ווערטער:

- **חכם:** "הרואה חכם – אין עומד מלפניו עד שיגיע לארבע אמותיו, וכיון שעבר יושב."

- **אב בית דין:** "עומד מלפניו משיראנו מרחוק מלא עיניו, ואינו יושב עד שיעבור מאחוריו ארבע אמות."

- **נשיא:** "עומד מלפניו מלוא עיניו, ואינו יושב עד שישב במקומו או עד שיתכסה מעיניו. ונשיא שמחל על כבודו כבודו מחול."

פשט: ס'איז דא דריי לעוועלס פון קימה, יעדע מיט מער כבוד:

- פאר א חכם: אויפשטיין נאר אין ד' אמות, אוועקזעצן תיכף ווי ער גייט אדורך.

- פאר אן אב בית דין: אויפשטיין פון ווען מ'זעט אים (מלא עיניו), אוועקזעצן ערשט ד' אמות נאכדעם וואס ער גייט אדורך.

- פאר א נשיא: אויפשטיין פון ווען מ'זעט אים, אוועקזעצן ערשט ווען ער זעצט זיך אוועק אדער ווען מ'זעט אים מער נישט. דער נשיא קען מוחל זיין אויף זיין כבוד.

חידושים:

1. **פיר לעוועלס אינגאנצן:** צוזאמען מיט רבי מובהק (פון פרק ה') זענען דא פיר לעוועלס: (א) חכם – ד' אמות; (ב) אב בית דין – מלא עיניו, ד' אמות נאך דעם; (ג) נשיא – מלא עיניו, ביז ער זעצט זיך אדער פארשווינדט; (ד) רבי מובהק – מלא עיניו, ביז מ'זעט נישט זיין קומה. דער נשיא'ס דין איז לכאורה דאס זעלבע ווי רבי מובהק'ס דין.

2. **דער חילוק צווישן "אויף דער גאס" און "אין בית המדרש":** די הלכות דא (ד' אמות, מלא עיניו, א.א.וו.) רעדן פון ווען דער חכם גייט אדורך אין דער גאס – דאס איז א דין אויפן יחיד. דערנאך קומט א נייע סיטואציע: ווי אזוי זעט אויס דער סדר ווען דער חכם קומט אריין אין בית המדרש פאר א ציבור.

3. **א גאנצע סדר פון קימה:** ס'איז דא א גאנצע אויסגעארבעטע סיסטעם פון קימה מיט פארשידענע לעוועלס – "ס'איז נישט קיין קליינע מעשיות."

הלכה ו (המשך) – סדר הכניסה אין בית המדרש: נשיא, אב בית דין, חכם

דער רמב"ם'ס ווערטער: "כשהנשיא נכנס – כל העם עומדים ואין יושבים עד שיאמר להם שבו. כשאב בית דין נכנס – עושים לו שורה אחת מכאן ושורה אחת מכאן, עד שנכנס ויושב במקומו, ושאר העם יושבים במקומם. חכם – כל שגילה בארבע אמות עומדים מפניו, אחד עומד ואחד יושב, עד שנכנס ויושב במקומו."

פשט: דריי לעוועלס פון כבוד ביי כניסה אין בית המדרש: (1) נשיא – דער גאנצער עולם שטעלט זיך אויף, און מ'בלייבט שטיין ביז ער זאגט "שבו"; (2) אב בית דין – נאר די צוויי שורות נעבן וואו ער גייט אדורך שטעלן זיך אויף, ביז ער זעצט זיך אוועק, אבער מ'ווארט נישט אז ער זאל זאגן "זיץ"; (3) חכם – נאר די וואס זענען אין ד' אמות פון אים שטעלן זיך אויף, און עס ווערט אן "אויף און אראפ" – ווי ער גייט אדורך שטעלט זיך יעדער אויף און זעצט זיך צוריק אוועק.

חידושים:

1. **צוויי חילוקים צווישן נשיא און אב בית דין:** ביי דעם אב בית דין זענען דא צוויי נקודות וואס זענען וויייניגער פון דעם נשיא: (א) נישט דער גאנצער עולם דארף זיך שטעלן, נאר די צוויי שורות לעבן וואו ער גייט אדורך; (ב) מ'ווארט נישט ביז ער זאגט "זיץ" – מ'זעצט זיך אוועק ווען ער זעצט זיך אוועק.

2. **דער יסוד פון די דריי לעוועלס:** דאס גאנצע איז אלעס דינים אין כבוד הנשיא – מ'זאל נישט געבן צופיל כבוד פאר די קלענערע, ווייל דאס וואלט אראפגענומען פון דעם כבוד הנשיא. פון דעם דין פון כבוד הנשיא שטאמט אז מ'גיבט אים א העכערע לעוועל, און ממילא פאר די אנדערע גיבט מען וויייניגער.

הלכה ז – בני חכמים ותלמידי חכמים: מקפצים על ראשי העם

דער רמב"ם'ס ווערטער: "בני תלמידי חכמים ותלמידי חכמים, בזמן שהציבור צריכים להם, מקפצים על ראשי העם, ונכנסים ויושבים במקומם."

פשט: קינדער פון חכמים און תלמידי חכמים, ווען דער ציבור דארף זיי, מעגן זיי זיך אדורכפושן צווישן די מענטשן וואס זיצן שוין, כדי צו קומען צו זייער פלאץ אויבן אן, אפילו עס זעט נישט אויס דרך ארץ'דיג.

חידושים:

1. **פארוואס בני חכמים?** דער חכם אליינס האט נישט דעם פראבלעם – פאר אים שטעלט מען זיך דאך אויף. דא רעדט מען פון בני חכמים – דער זון, דער גבאי, עפעס א נאנטער מענטש וואס קומט צו דינען דעם חכם.

2. **דער פרישה'ס ביאור – כבוד החכם, נישט כבוד הבן:** דער פרישה ערקלערט אז דאס איז נישט א כבוד פאר דעם זון אליינס, נאר א כבוד פאר'ן חכם – אז זיינע נאנטע תלמידים און קינדער זאלן קענען זיצן לעבן אים. דער זון איז כביכול א "פראפ" פאר דעם כבוד פון דעם חכם – "בניו כשתילי זיתים."

3. **רש"י'ס ביאור פון "מקפצים על ראשי העם":** רש"י ערקלערט אז בימיהם פלעגט מען זיצן אויף דער ערד, און ווען איינער גייט ארום צווישן מענטשן וואס זיצן אויף דער ערד, זעט עס אויס ווי ער וואקט אויף זייערע קעפ. ס'איז נישט כבוד הציבור, אבער פאר כבוד החכם מעג מען עס טון. ס'מיינט נישט ממש שפרינגען אויף קעפ, נאר אז ער פושט זיך אדורך.

4. **"ואין שבח לתלמיד חכם שיכנס לאחרונה":** ס'איז נישט קיין שבח פאר א תלמיד חכם אז ער זאל אריינקומען שפעט צום שיעור און דארפן קריכן אויף יעדן איינעם. ער זאל קומען פריער, פאר דער עולם קומט. אבער אויב ער איז ארויסגעגאנגען לצורך (פאר א נויט), דעמאלטס מעג ער חוזר זיין למקומו און גיין דורך די מענטשן וואס זיצן שוין.

הלכה ח – בני חכמים: הופכים פניהם

דער רמב"ם'ס ווערטער: "בני חכמים שיש בהם דעת לשמוע – הופכים פניהם כלפי אביהם. אם אין בהם דעת לשמוע – הופכים פניהם כלפי העם."

פשט: אויב די קינדער פון חכמים האבן שוין גענוג דעת צו פארשטיין דעם שיעור, קוקן זיי צום טאטע (ווייל זיי זענען אויך תלמידים). אויב זיי האבן נישט גענוג דעת, קוקן זיי צום עולם.

חידושים:

ווען זיי האבן נישט קיין דעת לשמוע, זענען זיי נאר דארט אלס א "פראפ" פאר כבוד זייער טאטע. דעריבער זיצן זיי מיטן פנים צום עולם – אזוי ווי אן אויבן אן – כדי עס זאל קלאר זיין אז זיי זיצן דארטן פאר כבוד החכם, נישט ווייל זיי זענען תלמידים. אבער ווען זיי הערן און פארשטיין, זענען זיי אויך תלמידים, און דארפן קוקן צום רבי.

הלכה ט – תלמיד היושב לפני רבו תמיד

דער רמב"ם'ס ווערטער: "תלמיד היושב לפני רבו תמיד – אין רשאי לעמוד מפניו אלא שחרית וערבית, שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים."

פשט: א תלמיד וואס זיצט יעדן טאג פאר זיין רבי, דארף זיך נאר אויפשטעלן צוויי מאל א טאג – אינדערפרי און ביינאכט – כדי זיין כבוד זאל נישט זיין מער ווי כבוד שמים.

חידושים:

1. **דער טעם – "שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים":** וויפיל מאל שטעלט מען זיך אויף פאר כבוד שמים? ביי תפילת העמידה – צוויי מאל (שחרית וערבית). אויב דער תלמיד וואלט זיך אויפגעשטעלט יעדע מאל דער רבי גייט ארויס און קומט אריין, וואלט דאס געווען מער ווי פאר כבוד שמים. דעריבער באגרעניצט מען עס צו צוויי מאל א טאג. **דאס איז א זייער וויכטיגער יסוד – מ'טאר נישט געבן מער כבוד פאר'ן רבי ווי פאר כבוד שמים.**

2. **דער רמב"ם'ס צוגאב פון "תמיד":** די מפרשים באמערקן אז דער רמב"ם האט צוגעלייגט דאס ווארט "תמיד" – "תלמיד היושב לפני רבו **תמיד**." אין דער גמרא שטייט סתם "תלמיד היושב לפני רבו." דער רמב"ם האט דאס צוגעלייגט כדי צו מדייק זיין אז דער דין איז דווקא ווען ער זיצט יעדן טאג כסדר. אבער דער זעלבער תלמיד, ווען ער טרעפט זיין רבי אינדרויסן אויף דער גאס, דארף ער זיך יא אויפשטעלן ווי נארמאל, ווייל דארט איז עס נישט א שאלה פון "מרובה מכבוד שמים." דער דין פון נאר צוויי מאל א טאג איז נאר אין דער סיטואציע וואו ער זיצט תמיד פאר אים.

3. **אויב עס פאסירט באקריעה (מקרה'דיג):** אויב עס איז נישט א תמיד'דיגע זאך, נאר עס האט זיך אזוי אויסגעפאלן, דעמאלטס דארף מען זיך יא אויפשטעלן יעדע מאל.

הלכה י – קימה פאר א מופלג בזקנה (זייער אלטער מענטש)

דער רמב"ם'ס ווערטער: "'מפני שיבה תקום' – מופלג בזקנה, אפילו אינו חכם, עומדים מלפניו. ואפילו חכם שהוא ילד עומד בפני זקן מופלג בזקנה, ואינו חייב לעמוד מלוא קומתו."

פשט: דער פסוק "מפני שיבה תקום" ווערט אויך געדרשנ'ט אויף א פשוט'ן אלטן מענטש וואס איז "מופלג בזקנה" – זייער אלט – אפילו ער איז נישט קיין חכם, דארף מען זיך אויפשטעלן פאר אים. אפילו א יונגער חכם דארף זיך אויפשטעלן פאר אזא אלטן מענטש, אבער ער דארף נישט אויפשטיין מלא קומתו (אין פולן הייך).

חידושים:

1. **וואס מיינט "מופלג בזקנה"?** דער רמב"ם גיבט נישט קיין ספעציפישע נומער. דאס איז א רעלאטיווע זאך – "לפי המקום והשעה." אין פריערדיגע צייטן ווען מענטשן האבן געלעבט קירצער, האט א זיבעציג-יעריגער געקענט הייסן מופלג; היינט, ווען מענטשן לעבן לענגער, קען דאס הייסן א ניינציגער. רש"י אין גיטין זאגט אז "מופלג" מיינט ניינציג יאר, אבער עס ווערט באצווייפלט צו דער רמב"ם מיינט דעם זעלבן שיעור.

2. **"מופלג" – מער ווי דאס געוועגליכע:** דער עיקר פשט איז אז "מופלג" מיינט עלטער ווי רוב מענטשן, עלטער ווי דאס נארמאלע. ס'האט צו טון מיט לעבנס-ערפארונג – די גמרא ברענגט אז דער כבוד פאר אן אלטן מענטש איז פארבונדן מיט וויפיל לעבנס-דערפארונג ער האט באקומען.

3. **כבוד פאר עלטער איז נישט פאר'ן "סורוויוון":** דער כבוד איז נישט דערפאר וואס ער האט איבערגעלעבט אזוי לאנג, נאר פאר זיין עלטער אן זיך – ער איז עלטער פון מיר, עלטער פון רוב מענטשן, ער האט באקומען לעבנס-דערפארונג.

4. **"ואינו חייב לעמוד מלוא קומתו" – פאר וועמען?** דאס גייט אויף דעם חכם – דער יונגער חכם דארף נישט אויפשטיין אין פולן הייך פאר דעם אלטן מענטש, נאר ער שטעלט זיך אביסל אויף אים צו וויזן כבוד. דאס איז ווייל דער חכם האט זיין אייגענע מעלה, און ער דארף נאר וויזן א מאס פון רעספעקט.

הלכה י (המשך) – כבוד פאר א זקן גוי

דער רמב"ם'ס ווערטער: "אפילו זקן גוי מהדרין אותו בדברים ונותנין לו יד לסומכו, שנאמר מפני שיבה תקום – כל שיבה במשמע."

פשט: אפילו אן אלטן גוי דארף מען באהאנדלען מיט דרך ארץ – מ'רעדט צו אים שיין און מ'העלפט אים פיזיש (מ'גיט אים א האנט אים צו שטיצן). דער פסוק זאגט "שיבה" סתם, נישט "שיבה ישראל" – אלזא יעדע שיבה איז אינבאגריפן.

חידושים:

1. **דער גדר פון כבוד פאר א זקן גוי איז אנדערש ווי פאר א חכם:** ביי א חכם שטייט אז מ'דארף זיך אויפשטעלן (קימה). ביי א זקן גוי שטייט נישט אז מ'דארף זיך אויפשטעלן – נאר "מהדרין בדברים" (מ'רעדט שיין) און "נותנין לו יד לסומכו" (מ'העלפט אים פיזיש). דאס איז א נייער גדר – נישט קימה, נאר פראקטישע הילף און רעספעקטפולע רייד.

2. **דער באגריף "זקן" — פון ווען איז מען אלט?** איין מיינונג איז אז א "זקן" איז איינער וואס האט שוין אייניקלעך — א זיידע — ווייל ער האט שוין א געוויסע לעבנס-ערפארונג. דער סברא איז אז איינער וואס האט חתונה געמאכט קינדער איז שוין אן אנדערע לעוועל מענטש ווי א יונגערמאן. אבער היינט מאכן אסאך מענטשן חתונה קינדער גאנץ יונג, סאו דער מדד קען זיין פראבלעמאטיש.

3. **רבי יוחנן'ס הנהגה אלס ראיה פאר "לייף עקספיריענס":** די גמרא (קידושין לג.) ברענגט אז רבי יוחנן האט זיך אויפגעשטעלט פאר אן אלטן גוי און געזאגט "כמה הרפתקאי עדו עלייהו" — וויפיל זאכן זענען אריבערגעגאנגען אויף אים. לויט דעם איז דער כבוד פאר א זקן באזירט אויף זיין לעבנס-ערפארונג. עס קען אבער זיין אן אלטער מענטש וואס איז קיינמאל נישט ארויס פון זיין שטעטל און האט נישט קיין ערפארונג, און פארקערט — עס זענען דא יונגע מענטשן וואס זענען שוין אסאך אדורך. דער עיקר איז וויפיל א מענטש איז אדורך — נישט נאר צרות, נאר ערפארונגען וואס לערנען אויס א מענטש.

4. **"להדר בדברים" — א ברייטערער פירוש:** "מהדרין בדברים" קען אויך מיינען אים אויסהערן — ווייל א מענטש וואס איז אסאך אדורך האט עצות צו זאגן, ער האט וואס צו טיילן מיט מענטשן. דאס ווארט "דברים" דארף מען טראכטן ברייטער — נישט נאר שיין רעדן צו אים, נאר אויך צוהערן צו זיינע ווערטער.

הלכה יא — פריווילעגיעס פון תלמידי חכמים אין ציבור-ארבעט און שטייערן

דער רמב"ם'ס ווערטער: "תלמידי חכמים אין מוציאין אותן לעצמן עם כל הקהל בבנין וחפירה של מדינה... כדי שלא יתבזו בפני עם הארץ. ואין גובין מהן לבנין החומה ותיקון השערים ושכר השומרים וכיוצא בהן. ולא לרדת שירות המלך. ואין חייבין ליתן מס, בין מס הקצוב על בני העיר בין מס הקצוב על כל איש ואיש. שנאמר 'גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים.'"

פשט: תלמידי חכמים זענען פטור פון פיזישע ציבור-ארבעט (בויען חומות, גראבן) און פון אלע ארטן שטייערן — סיי א פלאט-רעיט שטייער אויף אלע שטאט-באוואינער, סיי אן אינדיווידועלע שטייער וואס ווערט באשטימט פאר יעדן מענטש באזונדער. דאס איז כדי שלא יתבזו — זיי זאלן נישט ווערן ערנידריגט דורך זיין אויף דער זעלבער לעוועל ווי אלע.

חידושים:

1. **צוויי ארטן שטייערן:** דער רמב"ם חילוקט צווישן "מס הקצוב על בני העיר" (א באשטימטע שטייער אויף אלע) און "מס הקצוב על כל איש ואיש" (א יוניקע שטייער וואס ווערט באשטימט אינדיווידועל לויט וואס די אנשי המס זענען מחליט). פון ביידע איז דער תלמיד חכם פטור.

2. **דער פסוק "גם כי יתנו בגוים":** דער רמב"ם ברענגט דעם פסוק (הושע ח:י) אלס מקור. די דרשה גייט אז "יתנו" איז מלשון "ישנו" (זיי וועלן לערנען), און "ויחלו מעט ממשא מלך ושרים" — זיי זענען פטור פון די משא (לאסט) פון מלך און שרים.

הלכה יב — פריווילעגיע אין מסחר און אין בית דין

דער רמב"ם'ס ווערטער: "והמוכר סחורה לתלמיד חכם מניחין אותו למכור תחילה... ואין מעמידין בדין, ויושב בכל בעלי דינין הרבה, מקדימין אותו ומושיבין אותו."

פשט: ווען א תלמיד חכם האט סחורה צו פארקויפן, גיט מען אים פריאריטעט — ער פארקויפט ערשט, און קיינער טאר נישט פארקויפן ביז ער האט געענדיגט. אויך אין בית דין, ווען עס זענען דא אסאך בעלי דינים, מ'גיט דעם תלמיד חכם קדימה.

חידושים:

1. **[דיגרעסיע: די מעשה מיטן טשאנזער רב און די עפלעך:]** עס ווערט דערציילט די באקאנטע מעשה (געברענגט אין ספרים פון אהבת ישראל) ווי דער טשאנזער רב האט אויסגענוצט זיין דין פון "למכור תחילה" פאר אן אלמנה. עס איז געקומען אן אלמנה וואס האט זיך באקלאגט אז זי קען נישט פארקויפן אירע עפלעך אין מארק. דער טשאנזער רב איז אליין געגאנגען אין מארק און האט אנגעהויבן אויסצורופן "עפלעך, עפלעך!" — און ווייל אלע חסידים זענען געלאפן כאפן ביים רבי'ן, איז עס שנעל אויספארקויפט געווארן. ער האט זיין פריווילעגיע אלס תלמיד חכם גענוצט צו העלפן דער אלמנה.

2. **בית דין — דער חילוק צווישן קדימה און דין:** געוויינליך ביי דין ווייסט מען אז מ'טאר נישט מקדים זיין איין בעל דין איבער דעם אנדערן — ביידע דארפן זיצן גלייך. אבער דער רמב"ם מיינט אז די קדימה איז נאר אין דעם סדר ווען ער קומט אריין — מ'לאזט אים נישט שטיין ווארטן אין האלוועי, ער קומט אריין קודם. אבער דער דין אליין דארף זיין גלייך, מיט צדק — מ'גיט אים נישט קיין אנדערע באהאנדלונג אין דעם דין גופא.

הלכה יג — דער עונש פאר מבזה תלמידי חכמים

דער רמב"ם'ס ווערטער: "עוון גדול לבזות את החכמים או לשנאותן. לא חרבה ירושלים עד שביזו בה תלמידי חכמים, שנאמר 'ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה'.' לומר: בוזים מלמדי דבריו."

פשט: עס איז א גרויסע עבירה צו מבזה זיין אדער פיינט האבן תלמידי חכמים. ירושלים איז נישט חרוב געווארן ביז מ'האט מבזה געווען תלמידי חכמים.

חידושים:

1. **"בוזים דבריו" = "בוזים מלמדי דבריו":** דער רמב"ם טייטשט דעם פסוק (דברי הימים ב' לו:טז) אז "בוזים דבריו" מיינט נישט אז מ'האט פארברענט ספרי תורה, נאר מ'האט מבזה געווען די מלמדים — די וואס לערנען אויס דעם דבר השם. דאס זעלבע פרינציפ: "חקותי תמאסו" מיינט "מלמדי חקותי תמאסו."

2. **פיינט האבן א תלמיד חכם איז מער ווי סתם שנאת ישראל:** פיינט האבן יעדן איד איז אן עבירה, אבער פיינט האבן א תלמיד חכם איז א גרויסע עבירה — ווייל עס איז א ביזוי פון תורה אליין.

3. **"כי דבר ה' בזה — הכרת תכרת":** איינער וואס איז מבזה א חכם/רבי/מלמד גייט אריין אין דעם כלל פון "כי דבר ה' בזה" (במדבר טו:לא), וואס דער עונש דערפאר איז "הכרת תכרת הנפש ההיא" — ער האט נישט קיין חלק לעולם הבא.

4. **פארבינדונג צו פרק ג':** שוין אין פרק ג' האט דער רמב"ם געלערנט אז אויך איינער וואס קען לערנען און לערנט נישט איז אויך "דבר ה' בזה." דאס שטימט זייער גוט צוזאמען: דער רבי איז מביא לחיי עולם הבא — אויב דו ביסט מבזה דעם רבי, האסטו נישט קיין חלק לעולם הבא, ווייל דו האסט נישט געלערנט. ביזוי פון דעם רבי פירט צו ביטול תורה, וואס פירט צו פארלירן עולם הבא.

הלכה יג (המשך) — נידוי פאר מבזה תלמיד חכם

דער רמב"ם'ס ווערטער: "כל המבזה את החכמים, אפילו בדברים, חייב נידוי. מנדין אותו בית דין ברבים, וקונסין אותו ליטרא זהב בכל מקום, ונותנין אותו לחכם."

פשט: איינער וואס איז מבזה א חכם, אפילו נאר מיט ווערטער, ווערט מנודה דורך בית דין ברבים, און ער ווערט געקנס'ט א ליטרא זהב וואס מ'גיט דעם חכם.

חידושים:

צוויי עונשים — כלפי שמיא און כלפי אדם: מ'זאל נישט מיינען אז ווייל ער האט שוין דעם עונש פון "אין לו חלק לעולם הבא," דארף ער נישט קיין עונש אויף דער וועלט. דער רמב"ם זאגט אז ביידע עונשים זענען דא — סיי דער רוחני'דיגער עונש (פארלירן עולם הבא) און סיי דער גשמי'דיגער עונש (נידוי און קנס). דאס איז אנדערש ווי געוועגליך, וואו "אין לו חלק" מיינט אז עס איז נישטא קיין אנדערע עונש.

הלכה יד — מבזה חכם לאחר מותו; חכם מוחל על כבודו

דער רמב"ם'ס ווערטער: "המבזה את החכם בדברים אפילו לאחר מותו מנדין אותו בית דין, ואין מתירין אותו עד שיחזור בתשובה. אבל מורד בחכם חי, אין מתירין לו עד שירצה."

פשט: מבזה א חכם נאך זיין טויט — בית דין איז אים מנדה, און מ'איז אים מתיר ווען ער טוט תשובה. אבער מבזה א לעבעדיגן חכם — מ'איז אים נישט מתיר ביז דער חכם אליין ווערט מרוצה.

חידושים:

1. **דער חילוק צווישן לאחר מותו און בחייו:** ביי א טויטן חכם גענוגט תשובה כלפי שמיא — תהלים זאגן, דעם אייבערשטן בעטן. אבער ביי א לעבעדיגן חכם העלפט נישט נאר תשובה — ער דארף גיין צום חכם אליין און אים מרצה זיין.

2. **פארוואס דארף מען נישט גיין צום קבר?** צוויי תירוצים:

- **ערשטער תירוץ:** ביי א לעבעדיגן חכם איז דער ביזוי פערזענליך — ער האט באליידיגט א לעבעדיגן מענטש. אבער ביי א טויטן חכם איז עס מער אן ענין פון כבוד התורה בכלל, נישט א פערזענליכע באליידיגונג.

- **צווייטער תירוץ:** דער קבר האט נישט די כבוד התורה — דער כבוד התורה איז פארבונדן מיטן לעבעדיגן מענטש, נישט מיטן קבר.

דער רמב"ם'ס ווערטער: "בחיים, החכם עצמו מוחל על כבודו לעם הארץ שהפקיר בו, ואינו צריך לא יחיד ולא עשרה."

פשט: דער חכם אליין קען מוחל זיין אויף זיין כבוד פאר דעם עם הארץ וואס האט אים מבזה געווען, און ער דארף נישט קיין יחיד אדער עשרה דערצו.

חידושים:

1. **דער לשון "הפקיר בו":** דער רמב"ם נוצט אן אינטערעסאנטע לשון — "הפקיר בו" — דער עם הארץ האט כביכול הפקר געמאכט דעם כבוד פון דעם חכם. דער חכם דארף צוריקקלעימען זיין כבוד — ער דארף אליין זאגן אז "מיין כבוד איז נאך עומד במקומו, עס איז נישט הפקר."

2. **"ואינו צריך לא יחיד ולא עשרה":** קנסות (ווי ליטרא זהב) דארפן א בית דין. אבער דער חכם אליין קען מוחל זיין אן קיין בית דין — ער דארף נישט קיין יחיד און נישט קיין עשרה.

דער רמב"ם'ס ווערטער: "ואם מת החכם, באים שלשה על קברו ומתירים לו."

פשט: אויב דער חכם איז שוין נפטר געווארן, קומען דריי מענטשן צום קבר און זענען מתיר דעם נידוי.

הלכה טו — נידוי פון א ר

הלכה טו — נידוי פון א רב: חלות אויף תלמידים; היעראַרכיע פון נידוי

דער רמב"ם'ס ווערטער: "הרב שנידוהו לכבודו... חייבים כל ישראל לנהוג בו נידוי..."

פשט: ווען א רב איז מנדה געווען עמיצן וועגן כבוד תלמיד חכם, דארפן אלע תלמידים פון יענעם רב אננעמען די נידוי. דער רמב"ם לייגט אויס א גאנצע היעראַרכיע פון ווער איז מחויב צו נוהג זיין דעם נידוי.

חידושים:

1. **תלמיד מנדה — רב נישט מחויב:** ווען א תלמיד האט מנדה געווען איינעם וועגן כבוד תלמיד חכם (נישט כבוד עצמו פון דעם תלמיד), איז דער רב נישט מחויב צו נוהג זיין דעם נידוי, אבער כל העם (אלע אנדערע אידן) זענען יא מחויב. דער סברא איז אז דער רב איז אויף א העכערע מדרגה ווי דער תלמיד, און ער דארף זיך נישט אננעמען פאר דעם תלמיד'ס נידוי.

2. **נשיא מנדה — אלע מחויבים; עם מנדה — נשיא נישט מחויב:** די זעלבע היעראַרכיע: ווען דער נשיא האט מנדה געווען, דארפן אלע אידן נוהג זיין דעם נידוי. אבער ווען דאס פאלק האט מנדה געווען, איז דער נשיא נישט מחויב צו נוהג זיין.

3. **שטאט-היעראַרכיע:** ווען דעם מנודה'ס אייגענע שטאט האט אים מנדה געווען, איז דער נידוי חל אויף אלע אנדערע שטעט — כל שכן, ווייל זיינע אייגענע שטאט-לייט קענען אים בעסער, און אויב זיי האבן געהאלטן אז ער פארדינט נידוי, איז עס זיכער באגרינדעט. אבער פארקערט — אויב אן אנדערע שטאט האט אים מנדה געווען, איז זיין אייגענע שטאט נישט מחויב צו נוהג זיין דעם נידוי, ווייל זיינע שטאט-לייט ווייסן מיט וועמען זיי האבן צו טון, און אפשר ווייסן זיי אז ער איז נאר נכשל געווארן.

4. **דער כלל:** דער העכערער לעוועל דארף נישט אננעמען דעם נידוי פון דעם נידעריגערן לעוועל. דער רב דארף נישט אננעמען פון דעם תלמיד; דער נשיא דארף נישט אננעמען פון דעם עם; דעם מנודה'ס אייגענע שטאט דארף נישט אננעמען פון אן אנדערע שטאט.

5. **שאלה: וויאזוי קען א תלמיד מנדה זיין?** מ'האט דאך פריער געלערנט אז א תלמיד קען נישט פסק'ענען און נישט טון זאכן בפני רבו. **תירוץ:** עס מוז זיין אז דער תלמיד האט מנדה געווען שלא בפני הרב, אין א מקום וואו ער האט יא א רעכט צו פסק'ענען, ווייל עס איז נישט אין דעם רב'ס געגנט.

6. **דער חילוק צווישן נידוי פאר כבוד הרב און נידוי פאר אנדערע דברים:** ביי נידוי פאר כבוד הרב (כמורד בבית דין) גילטן די הקלות פון דער היעראַרכיע — דער רב דארף נישט נוהג זיין דעם תלמיד'ס נידוי, א.א.וו. אבער ביי נידוי פאר **שאר דברים שחייבים עליהם נידוי** גילטן קיין הקלות נישט. **אפילו נתנדה קטן שבישראל** — אפילו דער פשוט'סטער, קלענסטער איד האט אים מנדה געווען — **חייב הנשיא וכל ישראל לנהוג בו נידוי עד שיחזור בתשובה מדבר שנתנדה עליו.** "קטן" מיינט דא נישט א קטן ממש (א קינד), נאר דער פשוט'סטער מענטש אין דער חבורה.

7. **דער יסוד פון נידוי — כבוד תורה, נישט כבוד פערזענליך:** דער יסוד פון נידוי איז נישט ווייל מ'האט זיך צוקריגט מיט איין ספעציפישן רב, נאר ווייל מ'האט זיך צוקריגט מיט דער רבנות'שאפט — מיט די רבנים, מיט די משנה, מיט די חכמים. עס גייט אום כבוד התורה און כבוד תקנות חכמים.

8. **גמרא-מקור:** רב יוסף זאגט: "בכל דא בקומי בית דין מנדין על כבוד הרב, וכל שאין בו נידוי משמתינן ליה." דער רמב"ם'ס חידוש איז אז "בית דין" מיינט נישט דווקא אז נאר בית דין קען מנדה זיין, נאר אז יעדער איינער קען מאכן די נידוי — "בית דין" מיינט אז דאס דארף מען טון, נישט אז נאר בית דין טוט עס.

הלכה טז — די כ"ד זאכן אויף וועלכע מען איז חייב נידוי

דער רמב"ם'ס ווערטער: "על ארבעה ועשרים דברים מנדין את האדם, בין איש בין אשה."

פשט: דער רמב"ם רעכנט אויס 24 זאכן וואס מאכן א מענטש (מאן אדער פרוי) חייב נידוי.

חידושים און ביאורים:

1. **מבזה חכם אפילו לאחר מיתה**

ווי שוין פריער געלערנט — מ'דארף מכבד זיין א חכם אפילו נאך זיין טויט.

2. **מבזה שליח בית דין**

ער איז מבזה נישט נאר דעם שליח, נאר דורך דעם שליח איז ער מבזה די בית דין אליין.

3. הקורא לחבירו עבד

איינער וואס רופט זיין חבר "עבד" – חייב נידוי.

4. המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים

איינער וואס איז מזלזל אין א תקנת חכמים אדער א הלכה פון די רבנן, אדער איינער וואס מאכט לועג פון דברי תורה – חייב נידוי. דאס איז דער יסוד פון כבוד חכמים.

5. מי ששלחו לו בית דין וקבעו לו זמן ולא בא

חילוק פון #2: אפילו ער איז געווען העפליך צום שליח בית דין (נישט מבזה דעם שליח), אבער למעשה איז ער נישט אנגעקומען צום זמן – איז עס אויך א בזיון פאר בית דין.

6. מי שלא קיבל עליו את הדין

מנדין אותו עד שישלם – ביז ער באצאלט אדער פאלגט אויס וואס בית דין האט פסק'נט.

7. מי שיש ברשותו דבר המזיק – כלב רע או סולם רעוע

מנדין אותו עד שיסיר היזקו – ביז ער נעמט אוועק דעם מזיק. דאס איז א שארפע הלכה – עס קען אויך אנגייען איינעם וואס פארקויפט דענדזשערעס זאכן.

8. המוכר קרקעו לגוי

מ'רעדט ווען אידן אין דער געגנט דארפן עס האבן. מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מן הגוי לישראל חבירו בעל המצר – ער מוז מקבל זיין אויף זיך אלע שאדנס וואס דער גוי'אישער שכן וועט פארשאפן דעם אידישן שכן, ווייל דער גוי האט נישט קיין חושן משפט. ווען ער נעמט דאס אויף זיך, נעמט מען אראפ דעם נידוי.

9. המעיד ישראל בערכאות של גוים

איינער וואס גייט עדות זאגן אין גוי'אישע קאורטס, און דורך זיין עדות האט א איד געדארפט באצאלן געלט וואס לויט דין ישראל וואלט ער נישט געדארפט באצאלן – מנדין אותו עד שישלם, ביז ער באצאלט דעם הפסד.

10. טבח כהן שאינו מפריש המתנות ליתנם לכהן אחר

א כהן וואס איז א שוחט/בוטשער און זאגט "איך בין אליין א כהן, האלט איך פאר מיר די מתנות" – חייב נידוי. דאס איז א דוגמא פון א זאך וואו **דער חיוב איז נישט אזוי קלאר** (ספק גורם), און דערפאר קומט א נידוי צו מחזק זיין.

11. המזלזל בנטילת ידים

אפילו ס'איז נאר א מנהג, איז ער חייב נידוי – **ווייל ער איז נישט מכבד די חכמים** וואס האבן עס מתקן געווען. דאס איז א דוגמא פון א זאך וואס **איז קלאר** (נישט קיין שאלה), אבער דער נידוי קומט ווייל ער איז מזלזל אין תקנות חכמים.

כללי'דיגער יסוד: דער סיבה פארוואס מען מאכט נידויים אויף די זאכן איז ווייל **זיי דארפן עקסטרע חיזוק** – סיי זאכן וואס דער חיוב איז נישט קלאר, סיי זאכן וואס זענען קלאר אבער מענטשן זענען מזלזל.

12. העושה מלאכה בערב פסח אחר חצות

אפילו ס'איז נישט קיין איסור דאורייתא, נאר א תקנה – ווער עס טוט מלאכה נאך חצות ערב פסח איז חייב נידוי.

13. הנשבע לשוא

מ'רעדט נישט פון מבטל שבועה סתם, נאר עס איז א ענין פון **חילול השם**. עס ווערט געברענגט דער **ירושלמי** וועגן **חוני המעגל** – אז **שמעון בן שטח** האט געזאגט "אלמלא חוני אתה גוזרתי עליך נידוי", ווייל ער האט געמאכט אן עוגה (סירקל) און מתפלל געווען פאר רעגן, און אויב עס וואלט נישט געלונגען וואלט געווען א חילול השם. **דער יסוד:** א רבי וואס זאגט צו הבטחות, און אויב די הבטחה קומט נישט אן, און די תלמידים זאגן אז ס'איז א חילול השם – איז ער חייב נידוי.

15. המביא את הרבים לידי אכילת קודשים בחוץ

איינער וואס איז מכשיל אנדערע מענטשן צו עסן קודשים בחוץ. מ'קען גוזר זיין אז עס זאל אויסזען ווי מען עסט קודשים בחוץ.

16. המחשב שנים וקובע חדשים בחוץ לארץ

דער דין פון קידוש החודש באלאנגט פאר ארץ ישראל. איינער וואס טוט עס אין חוץ לארץ איז חייב נידוי. עס ווערט דערמאנט **מסכת ראש השנה** – אויך איינער וואס איז מעכב עדים פון צו קומען (אפילו מ'האט זיי נישט געדארפט), ווייל נעקסטע מאל וועלן זיי נישט קומען.

19. טבח שיצאה טריפה מתחת ידו

א שוחט וואס האט נישט גוט געטשעקט און האט מכשיל געווען מענטשן מיט טריפות.

20. טבח שלא בדק סכינו לפני חכם

א שוחט וואס האט נישט באוויזן זיין מעסער פאר א חכם.

21. המכנה עצמו לדבר עבירה

דאס איז לכאורה שווער צו מנדה זיין איינעם דערפאר, אבער דער דין איז ער איז חייב נידוי.

22. מי שגירושיו עמו – והיה בינו לבינה שותפות במשא ומתן

איינער וואס האט גע'גט זיין ווייב, אבער ער טוט מיט איר ווייטער ביזנעס כדי צו בלייבן בקשר. **כשבאו שניהם לבית דין מנדין אותם** – ווען זיי קומען צו בית דין (ווייל זיי האבן א סכסוך אין זייער שותפות), לייגט מען **ביידע** אין נידוי.

23. חכם שמוציאין עליו שם רע

א חכם וואס מ'רעדט אויף אים נישט גוטע זאכן (שם רע, רנינים) – ער איז חייב נידוי. דאס הייסט, דער חכם אליין ווערט מנודה, ווייל ער האט געפירט זיך אזוי אז מ'רעדט אויף אים.

24. המנדה שלא כדין

איינער וואס מנדה זיין א מענטש שלא כדין – ער אליין איז חייב נידוי. דאס איז א "סעיפטי מעקאניזם" כדי צו פארמיידן אז דער כח פון נידוי זאל נישט ווערן מיסברויכט. עס ווערט פארגליכן צו א תענית חלום אויף א תענית – מ'פאסט אויף דעם וואס מ'האט געפאסט.

כללי'דיגע חידושים אויף די כ"ד זאכן

1. **דער ראב"ד'ס השגה אויף "לפני עיוור":** דער ראב"ד זאגט אז ער האט זיך געמוטשעט מיט דעם פונקט פון "מכשיל את העיוור." ער דערקלערט אז עס רעדט זיך פון דעם וואס שטייט אין מסכת קידושין – אז איינער וואס שלאגט זיין גרויסן זון איז עובר אויף לפני עיוור, ווייל ער איז מכשיל דעם זון אז ער זאל צוריקשלאגן דעם טאטן.

2. **דער ראב"ד'ס השגה אז ס'איז דא מער ווי כ"ד:** דער ראב"ד באמערקט אז אין אמת'ן זענען דא מער ווי פיר-און-צוואנציג זאכן וואס מ'איז חייב אויף זיי נידוי – דער רמב"ם ליסט איז נישט ממצה.

3. **דער קשר פון נידוי צו כבוד חכמים – פארוואס שטייט עס דא:** רוב פון די כ"ד זאכן האבן צו טון מיט כבוד חכמים – מ'רעספעקטירט נישט די חכמים וואס האבן געמאכט תקנות, אדער מ'שוואכט אפ תקנות וואס מ'דארף מחזק זיין. דערפאר ברענגט דער רמב"ם דאס אריין אין הלכות תלמוד תורה אונטער "כבוד חכמים." דער עיקר נידוי, זעט אויס, איז אריגינעל געווען בעיקר פאר כבוד חכמים – דאס איז דער יסוד פון דעם גאנצן מוסד פון נידוי.

4. **צוויי גירסאות אין דער גמרא:** אין דער גמרא זענען דא צוויי גירסאות פון דער ליסט פון כ"ד זאכן, און עס קען זיין אז דער רמב"ם האט געהאט א גירסא וואס איז אנדערש פון וואס מיר האבן.

5. **חילוק צווישן נידוי און חרם:** דער רמב"ם רעדט דא פון נידוי, נישט חרם. אין לשון העם נוצן מענטשן דאס ווארט "חרם," אבער הלכה'דיג איז

דא א חילוק צווישן נידוי און חרם – דאס ווערט אויסגעלייגט אין די קומענדיגע פרקים.

6. **די נעקסטע פרקים:** די קומענדיגע פרקים (נאך פרק ו') זענען אינגאנצן הלכות נידוי – דער רמב"ם גייט ווייטער אויסברייטערן דעם ענין פון נידוי וואס ער האט דא אנגעהויבן. **דאס איז דער סיום פון פרק ו' פון הלכות תלמוד תורה.**

תמלול מלא

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ו' – כבוד תלמידי חכמים

הקדמה לפרק ו'

מיר לערנען דעם רמב"ם, הלכות תלמוד תורה, ספר המדע, פרק ו', כבוד תלמידי חכמים. מיר גייען געבן שישי דא פאר די תלמידי חכמים.

זאגט דער רמב"ם, מיר האבן שוין געלערנט אין דעם פאריגן פרק די הלכות פון כבוד רבו, ווי שטארק א מענטש דארף מכבד זיין זיין רבי. און אזוי ביי די סוף האט דער רמב"ם געזאגט אז עס איז דא צוויי מיני רבי'ס: עס איז דא רבי מובהק, דער רבי פון וועם ער האט געלערנט רוב תורה, און נאכדעם איז דא א רבי פון וועם ער האט געלערנט עפעס, אזוי ווי א רבי וואס איז א חבר. דאס איז אבער אלעס ענינים פון א מענטש'ס רבי, פון וועם א מענטש האט דירעקט געלערנט. אבער נאכדעם איז דא א הלכה, אפילו איינער וואס דו האסט נישט דירעקט געלערנט פון אים, אבער ער איז א תלמיד חכם, איז אויך דא די זעלבע מצוה פון אים מכבד צו זיין.

הלכה א – מצוה להדר כל תלמיד חכם

דער רמב"ם'ס לשון

זאגט דער רמב"ם אזוי: **"כל תלמיד חכם"** – יעדער תלמיד חכם. תלמיד חכם. דער רמב"ם רופט, און אין די וועלט איז אנגערופן אונז תלמיד חכם. עס קען זיין אז עס איז באזירט אויף דעם, ווייל אויב א מענטש האט א רבי מובהק, איז יעדער איינער א תלמיד פון א חכם. אבער עס מיינט א תלמיד פון חכמים, לאו דווקא דער חכם אליין. לאמיר זאגן אז עס איז דא א געציילטע חכמים, דער לעוועל פון חכמים איז זייער הויך, נאר עס איז דא מערערע תלמידי חכמים, די וואס לערנען אייביג פון די חכמים. איז אז יעדער תלמיד חכם, יעדער איינער וואס לערנט פון חכמה, **"מצוה להדרו"** – מען דארף אים מהדר זיין און מכבד זיין. יא. **"אף על פי שאינו רבו"** – אפילו אויב ער איז נישט זיין רב, דארף מען אים מהדר זיין, **"שנאמר 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן'"**. און חז"ל דרש'נען...

דיון: וואס מיינט "זקן"?

Speaker 1: עס מיינט נישט א זקן, אן אלטער מענטש?

Speaker 2: עס מיינט אויך, אבער קודם...

Speaker 1: אז דער פשוט'ער מקרא איז שיבה בלאט, אן אלטער מענטש?

Speaker 2: יא, מיר גייען זען דא. ווי דער רמב"ם ברענגט אויך חכם דא, און דער איז אלס בסודא?

Speaker 1: אבער עס מיינטביידע, אבער עס מיינט בעיקר דער וואס איז **"זה שקנה חכמה"**. זקן מיינט, איז א ראשי תיבות, **"זה קנה"**. עס מיינט אז מען דארף מהדר זיין די פנים פון א תלמיד חכם וואס האט קונה געווען חכמה.

Speaker 2: יא, איך מיין אז עס איז נישט אזוי ווייט פון א פשט, ווייל זקן, אסאך מאל, מען שטייט **"אספת לי שבעים איש מזקני ישראל"**. עס מיינט נישט דווקא געוויסע אלטע. אבער געווענליך די זקנים זענען די תלמידי חכמים, וואלט מען זיך צייט צו לערנען און צו ווערן א מנהיג. אבער זקן געווענליך מיינט אזוי ווי אויף ענגליש זאגט מען די עלדער, דער נשיא, דער וואס פירט דארט, דער בעל הבית. איך מיין אז די גמרא זאגט אז די סיבה פארוואס מ'איז מכבד א זקן איז אויך ווייל א זקן האט במשך זיין לעבן כמה הרפתקאי אדער איז אסאך אדורך, אזוי אז ער האט קונה געווען עפעס. דאס הייסט אז יעדער מענטש איז אויך עפעס א שטיקל חכם, ווייל ער האט געהאט אסאך לייף עקספיריענס. דאס איז די אינטערעסאנטסטע, אז אייביג איז דער קנין החכמה די סיבה.

דער מקור פון דעם פסוק – פרק ה' vs. פרק ו'

דאס זאגט דער רמב"ם, "אמנם אין חיוב לעמוד מפני חכם אלא בשעה שהוא רבו". מ'דארף וויסן, דער פסוק איז דער רמב"ם אין ספר המצוות, און דא אין די מנין המצוות, נישט אין די פראנט פון די הלכות אבער אין די אנהייב פון די ספר, האט ער געזאגט אז דאס איז דער מקור פאר די גאנצע מצוה פון כבוד רבו אויך. דאס הייסט אז מ'איז מכבד דעם רבין אויך זאלסטו שטיין מפני שיבה תקום. ס'איז אינטערעסאנט אז ער ברענגט נאר די פסוק דא אין פרק ו', ער וואלט געקענט ברענגען אין אנהייב פרק ה' אויך. ס'זעט אויס אין די לשון פון ספר המצוות, אז בעצם די מצוה איז מפני שיבה תקום, און ס'איז דא אן עקסטערע חיוב אויף דיין רבי אז דו דארפסט אים נאך מער מכבד זיין. דא זעט עס אויס פארקערט, דא זעט עס אויס אז דיין רבי, און נישט נאר דיין רבי נאר אויך די אנדערע.

ס'זעט אויס אין דעם רמב"ם אויבן אויף אז דער רבי איז אסאך א גרעסערע חיוב, ווייל דער רבי איז דא **"כאילו מראה פני השכינה"** און ס'איז דא די אלע, און אויך די אופן הכבוד. דא רעכנט ער אויס בעיקר זיך אויפשטעלן, דאס איז א פארמאלע זאך, מ'דארף וויסן אז ער איז מורא מורם מעם און מ'שטעלט זיך אויף פאר אים. אבער פאר דעם רבין איז דא די אלע אז ער קומט פאר דעם טאטן. דאס הייסט אז אפילו מ'לערנט עס ארויס פון די זעלבע פסוק, אבער מדין הגמרא, דאס הייסט מיט דעם חכמים, די הלכות איז שוין דא אסאך מער תנאים אויף כבוד רבו, ס'איז אסאך מער הארב.

שיעור הקימה פאר א חכם

ער הייבט אן מיט אויפשטעלן, **"אמנם אין חיוב לעמוד מפני חכם"** – דאס איז דאך די פסוק זאגט, אבער דארט מיינט יא יעדע מין כבוד, אבער **"תקום"** איז די עיקר מצוה, אז מ'דארף זיך אויפשטעלן פאר א חכם, פאר א זקן. זאגט דער רמב"ם, **"אמנם אין חיוב לעמוד מפני חכם אלא כשיקרב ממנו בארבע אמות"**. ביי רבי מובהק איז געשטאנען פון ווען מ'זעט אים, מלא עיניו, יא? אבער ביי א סתם חכם דארף נישט אזוי ווייט, נאר פון ווען ער קומט נאנט צו ארבע אמות, **"עד שיעבור כנגד פניו"** – ביז ער גייט אדורך. ביי רבי איז געשטאנען ביז מ'זעט שוין נישט זיין קומתו. בייביידע, פאר א רבי דארף מען זיך אסאך מער מחייב זיין ווי פאר א חכם. און מ'קען אויך זען נאך לעוועלס אין פרק, אין הלכה ו' קען מען זען מער לעוועלס פון די קימה והידור.

הלכה ב – קימה שיש בה הידור

בעלי אומנות און קימה

"אין אומנות מפני תלמידי חכמים, ואין אומרים להם לעמוד מפניהם בשעה שהם עוסקים במלאכתם, ואין עומדים מפניהם לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא, שנאמר 'תקום והדרת', קימה שיש בה הידור". ווען א מענטש איז פארמאל, ער איז אנגעטון, ער איז אין א נארמאלע פלאץ, איז דא פארמאלע זאכן. אבער ווען... לכאורה, יעצט גייסטו אריין אין די דענטיסט אפיס, און ס'וואקט אריין דארט א רבי, לכאורה איז אויך נישט דא קיין דין קימה. דער דין קימה איז ווען מ'רופט אויף דעם רבי'ן צו עליה אין בית המדרש, דאס איז **"קימה שיש בה הידור"**, יא? איך ווייס נישט צו איך בין גערעכט להלכה למעשה, אבער לכאורה דאס מיינט **"קימה שיש בה הידור"** – ביי א שמחה, ביי א פלאץ וואו ס'איז דא עפעס פארמעליטי.

חסרון כיס

"בעלי אומניות חייבין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתן". ווען איז מען נישט חייב? אויב א מענטש איז א בעל אומנות און ער האלט אינמיטן טון זיין ארבעט, דארף ער זיך אויפשטעלן. אבער אימתי? אויב ער האלט נישט אינמיטן ארבעטן. אבער אימתי איז ער נישט חייב? אויב איינער האלט אינמיטן ארבעטן און ער איז עוסק במלאכתו, ער האלט אינמיטן פיקסן עפעס, און ס'גייט דורך א חכם, דארף ער זיך נישט אויפשטעלן. שנאמר, מ'לערנט עס ארויס פון א פסוק, **"תקום והדרת"**. מה הידור? הידור מיינט **"קימה שאין בה חסרון כיס"** – אים געבן כבוד. כבוד קאסט נישט קיין געלט. **"אף קימה שאין בה חסרון כיס"** – נאר א קימה וואס דער וואס שטעלט זיך אויף גייט נישט האבן קיין חסרון כיס. יא, ס'גייט אים שטערן פון די ארבעט, פון די פאוקוס אויף די ארבעט פאר די קורצע צייט. און ס'איז נישט נאר א קורצע צייט, ס'איז דא א סדר פון ווען ער קומט אדורך, **"משיכירנו מד' אמות עד שיעבור מפניו"**. ס'איז נישט נאר איין סעקונדע, ס'איז א מינוט, איך ווייס.

הלכה ג – נישט העלם עין פון א חכם

זייער גוט. ווייטער. **"ומנין שלא יעלים אדם עיניו מן החכם כדי שלא יעמוד מפניו?"** א מענטש וואלט געקענט טראכטן אז נאר אויב איך זע אים, דעמאלט דארף איך זיך אויפשטעלן, אבער איך קען אים איגנארירן און זיך מאכן ווי איך זע אים נישט, און ער גייט נישט ווערן נפגע ווייל ער זעט איך האב מיינע אויגן צוגעמאכט. אבער דאס איז אזא ערמה, דאס איז אזא אויבער-חכמ'ישע זאך. אויף דעם שטייט דער פסוק, תלמוד לומר **"ויראת מאלקיך"**. **"כל דבר שהוא מסור ללב נאמר בו 'ויראת מאלקיך'"**. יעדע זאך וואס איז מסור ללב, וואס א מענטש טראכט אז מענטשן זאלן נישט וויסן. עס שטייט למשל, ווען ער האט נישט אנגעטון תכלת, ווייל די ציצית זענען אנגעטון פאלש, פעיק, שטייט דארטן "ויירא שמים יצא". אזעלכע סארט זאכן שטייט אין פסוק.

כבוד איז פאר דיר אליין

דאס איז ממש אן ענין וואס דער בעל המוסר... דער בעל המוסר מיינט אפשר נאך, אבער דער בעל המוסר מיינט אזעלכע זאכן וואס קיינער גייט נישט וויסן. ווייל דו ווייסט, עס שטייט דאך טאקע מיט צוגעמאכטע אויגן, אדער וואטעווער, ער האט געפונקט נישט געזען. ס'מאכט זיך אמאל א מענטש האט געפונקט נישט געזען. דו האסט גראדע יא געזען. ווער ווייסט אז דו האסט גראדע יא געזען? קיינער ווייסט נישט. אבער דו זעסט דא איז אביסל מער, אז די ענין פון כבוד איז נישט נאר אן ענין פומבי, נאר פאר דיר אליין. אז דו זאלסט איינהאלטן וואס געהערט צום כבוד. ער גייט נישט ווערן נפגע, מענטשן גייען נישט וויסן אז דו האסט אים געזען, אבער פאר דיר אליין איז דא אן ענין פון כבוד.

כבוד איז נישט אז ער וועט ווערן נפגע. כבוד איז אז מ'דארף רעספעקטן, מ'דארף געבן אנער פאר די חכם. יא.

הלכה ד – דער חכם זאל נישט מטריח זיין דעם עולם

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **"אין ראוי לחכם... אה, די מענטשן דארפן מכבד זיין די חכם, אבער דער חכם קען נישט נעמען אדוואנטידזש דערפון, האבן הנאה א גאנצע צייט אריינגיין און ארויסגיין פון בית המדרש, ווייל יעדע מאל שטעלט מען זיך אויף. און טאקע חכמים, געוועהנליך ערנסטע חכמים ווייזן, קענסט שוין ארויסזעצן,** "אין ראוי לחכם שיטריח את העם ויכוין עצמו להם כדי שיעמדו מפניו, אלא ילך בדרך קצרה". **ער זאל גיין אין א וועג וואו ס'זאל די ווייניגסטע מענטשן דארטן דורכגיין.** "ומתכוין שלא יראוהו כדי שלא יטריחם לעמוד"**. ער זאל גיין אויף א וועג אז מענטשן זאלן אים ווי ווייניגער זען, זיך מטריח זיין אויפצושטיין.

דיון: פארוואס נישט מזכה זיין אידן?

דאס איז לכאורה אזוויי א המשך פון די פריערדיגע הלכה. הייסט, דער מענטש זאל זיך נישט ארויסדרייען, אבער דער חכם זאל זיך יא ארויסדרייען. אבער ס'איז אינטערעסאנט, ווייל לכאורה האט ער דא א געלעגנהייט מזכה צו זיין אידן מיט א מצוות עשה. אבער ער רעדט פון הויפן וואס עס גייט סתם שטערן. האסט דא אפשר א סדר, איך ווייס.

חכמים הראשונים

זאגט ער ווייטער, **"חכמים הראשונים היו מקיפין והולכין בדרך החיצונה שאין המכירים מצויין שם כדי שלא יטריחום"**. די חכמים פלעגן גיין נישט אין די רעגולערע וועג, זיי האבן געזוכט אן אומוועג כדי מענטשן זאלן זיך נישט דארפן אויפשטעלן פאר זיי. דאס איז אן ענין פון ענווה, אדער אן ענין פון נישט אויסנוצן מענטשן, נישט מאכן מענטשן דארפן אויפשטיין פאר אים צופיל. ס'איז א טירחא. יא, ס'איז נישט מענטשלעך, ווייל מ'שטעלט זיך אויף פאר דיר, מיינט נאך אז דו דארפסט קומען, און א גאנצע צייט זיך אויפשטעלן, מ'זאל זיך אויפשטעלן פאר דיר, האסטו ענדזשויסט עס? נו נו.

הלכה ה – רוכב כמהלך; סדר הליכה בשלשה

יא, און ווייטער... יא, זאגט די רמב"ם ווייטער, **"רוכב הרי הוא כמהלך"**, דאס הייסט אז מ'זעט די רבי אריינקומען אויף א בעל חי, אויף א גמל, הייסט עס אויך אזוויי ער וואקט, און מ'דארף זיך אויך אויפשטעלן. און ממילא, פון איין מהלך, אזוויי מ'דארף זיך אויפשטעלן ווען א רבי וואקט אדורך, דארף מען אויך זיך אויפשטעלן ווען דער רבי רייט אדורך.

זאגט די רמב"ם ווייטער, ווען דריי מענטשן וואקן צוזאמען, און איינער פון זיי איז דער תלמיד חכם, איז דער רב, איז דער דרך כבוד אז דער רב זאל זיין אינמיטן, און דער פחות שבחבורה זאל גיין פון די רעכטע זייט, און דער קטן שבחבורה זאל זיין פון די לינקע זייט.

הלכה ו – דריי לעוועלס: חכם, אב בית דין, נשיא

ווייטער, הרואה חכם... יעצט גייט מען לערנען, לאמיר טרייען צו זאגן וואס מ'גייט לערנען וועגן, ווייל אזוי ווער איך צומישט. יעצט גייט מען לערנען, מ'האט געלערנט נעכטן, מ'האט שוין געזען היינט, אז ס'איז דא א חילוק פון רבי מובהק וואס מ'דארף זיך אויפשטעלן כמלא עיניו, און א קלענערע חכם וואס מ'דארף זיך נאר אויפשטעלן אין ד' אמות. יעצט גייען מיר זען מער פרטים וועגן דעם, ווי יעדע לעוועל, ס'איז דא א חכם, מ'גייט זען א אב בית דין, א נשיא, דריי לעוועלס. דאס הייסט, חוץ וואס ס'איז דא א פערטע לעוועל, רבי מובהק, וואס שטייט נישט דא, אבער דא גייט מען לערנען דריי לעוועלס פון ווי שטארק מ'דארף אויפשטיין. דאס הייסט, ס'איז דא א גאנצע סדר פון אויפשטיין, ס'איז נישט קיין קליינע מעשיות.

חכם

זאגט ער, **"הרואה חכם"**, ווען איינער זעט א חכם קומען, **"אין עומד מלפניו עד שיגיע לארבע אמותיו"**. ער זאגט דא "אין עומד", דאס הייסט ס'איז נישט קיין חשוב'ערע זאך אויב דו שטעלסט זיך שוין אויף פון פריער, נאר מ'דארף זיך נאר אויפשטעלן ווען ער קומט אין די ד' אמות. מ'וועט קענען זאגן אז דאס איז מער דירעקט, ווען דו קענסט זיין אין ד' אמות און דו שטעלסט זיך אויף. אקעי, עד שיגיע לארבע אמותיו, **"וכיון שעבר"**, קען ער זיך שוין אוועקזעצן.

אב בית דין

אבער א אב בית דין, דער אב בית דין, דאס הייסט דער ראש פון די בית דין, פון די סנהדרין, איז **"עומד מלפניו"**, דעמאלטס איז דא א גרעסערע כבוד דארף מען טון, אזוויי ביי די רבי, ער שטעלט זיך אויף **"משיראנו מרחוק מלא עיניו"**, פון ווען ער זעט אים פון די ווייטנס ווי ווייט די אויג קען זען, **"ואינו יושב עד שיעבור מאחוריו ארבע אמות"**. און נאכדעם וואס ער גייט אדורך, מער ווי ביי די חכם, וואס תיכף ווי ער איז אדורך געגאנגען, לאמיר ווארטן ד' אמות.

נשיא

"ראש הנשיא, הנשיא איז מרומם מפניו מלוא עיניו", זיך אויפשטעלן דארף מען פון ווען מ'זעט אים פון די ווייטנס. **"ואין יושב"**, ער זעצט זיך נישט אוועק **"עד שישב במקומו, או עד שיתכסה מעיניו"**, ביז דער חכם זעצט זיך אוועק, אדער עד שיתכסה מעיניו, ביז ער זעט אים מער נישט. אזוי ווי

ביי דער רבי מובהק, זיך אויפשטעלן דארף מען פון דער רבי מובהק, איז דאך דאס זעלבע דין פון יענעם נשיא. אבער ער זעט אויס

הלכה ה (המשך) – דריי לעוועלס פון קימה: חכם, אב בית דין, נשיא

Speaker 1: מען דארף נישט, נאר אויפשטעלן ווען ער קומט אין ארבע אמות.

Speaker 2: דער אב בית דין, יא.

Speaker 1: דאס איז מער דירעקט, ווען ער קומט אין ארבע אמות שטעלט מען זיך אויף. אקעי, **עד שיגיע לארבע אמות**, ווען קען ער זיך שוין אוועקזעצן?

אבער דער אב בית דין, דער אב בית דין, ס'איז דער ראש פון די בית דין פון די סנהדרין, איז **עומד מלפניו**, דעמאלטס איז דא א גרעסערע כבוד, דארף מען טון אזוי ווי ביי א רבי, ער שטעלט זיך אויף **משיראנו מרחוק מלא עיניו**, פון ווען ער זעט אים פון די ווייטנס, ווי ווייט די אויג קען זען. **ואינו יושב עד שיעבור מאחוריו ארבע אמות**, נאכדעם וואס ער גייט אדורך, מער ווי ביי א רבי, א חכם גלייך וואס איז אדורך געגאנגען, דאווארט מען ד' אמות.

וראת הנשיא, הנשיא איז מער, **עומד מלפניו מלא עיניו**, דאס אויפשטעלן דארף מען פון ווען מ'זעט אים פון די ווייטנס. **ואינו יושב**, ער זעצט זיך נישט אוועק, **עד שיושב במקומו**, ביז דער חכם זעצט זיך אוועק, **או עד שיתכסה מעיניו**, ביז ער זעט אים מער נישט. אזוי ווי ביי א רבי מובהק דארף מען אויפשטעלן. דער רבי מובהק איז לכאורה די זעלבע דין ווי א נשיא, אזוי זעט אויס.

זאגט דער רמ"א ווייטער, אזוי ווי מ'האט געלערנט פריער ביי א רבי, א רבי קען מוחל זיין, **ונשיא שמחל על כבודו כבודו מחול**.

הלכה ו – סדר הכניסה אין בית המדרש

דער חילוק צווישן "אויף דער גאס" און "אין בית המדרש"

Speaker 1: זאגט ער ווייטער, זאגט יעצט דער רמ"א די סדר. סאו יעצט, לכאורה פריער האט מען גערעדט ווען ער גייט סתם, ער גייט אדורך אין די גאס, איך ווייס וואס. יעצט רעדט מען ווי ער קומט אריין ווען ס'איז א פסק הלכה, אדער ער זאגט א שיעור, צו איך ווייס וואס.

Speaker 2: יא.

Speaker 1: זאגט ער, **כשהנשיא נכנס**, ווען דער נשיא קומט אריין, **כל העם עומדים**, דער עולם שטעלט זיך אויף, **ואין יושבים עד שיאמר להם שבו**, ביז דער נשיא זאגט זיי קענען זיך זעצן.

זאגט ער, דאס איז לכאורה נישט די זעלבע פון פריער. פריער האט מען גערעדט ד' אמות, ער גייט אדורך. דאס איז א נייע זאך, ווען ער שטייט פאר א ציבור. פריער האט מען גערעדט לכאורה פון א יחיד, וואס איז דא א מצוה אויף דיר. דא זאגט מען די סדר וויאזוי ס'זעט אויס אין בית המדרש, די סדר הדברים, די מנהג. דאס איז אויך, די פריערדיגע האט גערעדט לכאורה ווען נישט ווען ער קומט אריין אין בית המדרש, נאר ווען ער גייט אין די גאס, איך ווייס נישט וואו. און דא רעדט מען אדער פון דרויסן צום בית המדרש, איך ווייס נישט.

Speaker 2: יא.

דריי לעוועלס ביי כניסה: נשיא, אב בית דין, חכם

Speaker 1: זאגט ער, **כשהנשיא נכנס**, **כשאב בית דין נכנס**, ווען דער אב בית דין קומט אריין, איז טוט מען אים אביסל אנדערש, אזוואס? ווייניגער, נישט די גאנצע עולם שטייט אויף. נישט די גאנצע עולם דארף זיך שטעלן, נאר די וואס זענען די נענסטע צו די וואו ער גייט אדורך שטעלן זיך אויף, **עד שנכנס ויושב במקומו**, ביז ער זעצט זיך אוועק. **ושאר העם יושבים במקומם**, די איבריגע עולם קען בלייבן זיצן. איז דא צוויי זאכן: קודם כל, נישט די גאנצע עולם, נאר צוויי שורות. און צווייטנס, מען ווארט נישט אז ער זאל זאגן "זיץ".

נאכדעם, די לעצטע, די lowest level, א פשוט'ע חכם, **כל שגילה בארבע אמות עומדים מפניו**. ווען ער קומט אן, די מענטשן לעבן וועמען ער וואקט ארבע אמות לעבן זיי, **עומדים מפניו**, שטעלן זיך אויף. **אחד עומד ואחד יושב**, דאס הייסט, ס'ווערט אזא אפ און דאון, דער שטייט זיך אויף און דער זעצט זיך אוועק. וואו ער וואקט אדורך, דארט וואו ער וואקט אדורך, גיבט מען זיך א שטעל אויף, **עד שנכנס ויושב במקומו**.

איז דאס איז אלעס דינים אין די כבוד הנשיא, אז מ'זאל נישט געבן קיין סאך כבוד פאר די קלענערע. מדין כבוד הנשיא גיבט מען אים א העכערע לעוועל, ממילא פאר די אנדערע דארף מען געבן ווייניגער. דאס זענען די דריי לעוועלס.

הלכה ז – בני חכמים ותלמידי חכמים: מקפצים על ראשי העם

Speaker 1: זאגט ער ווייטער, **בני תלמידי חכמים ותלמידי חכמים**, די קינדער פון די חכמים און תלמידי חכמים, איז אזוי, **בזמן שהציבור צריכים להם**, ווען מ'דארף זיי האבן, איך ווייס, מ'דארף זיי האבן זיי זאלן קומען צום שיעור, זיי זאלן קומען פסק'ענען פאר אידן, איז בדרך כלל איז נישט קיין דרך ארץ אז א מענטש זאל זיך אריינשטיפן און זאל אנקומען צו די פראנט, אדער זיך פושן צו די אויבן אן. אבער בני חכמים ותלמידי חכמים, ווען מ'דארף זיי האבן, **מקפצים על ראשי העם**, מיינט נישט ממש קריכן אויף די קאפ פון די עולם. ער זאגט אזא לשון, אז ס'זעט אויס נישט דרך ארץ'דיג ווען איינער פושט זיך אדורך אין פראנט פון אנדערע מענטשן, אבער פאר די כבוד פון די בני חכמים ותלמידי חכמים מעגן זיי זיך אריינפושן **ונכנסים ויושבים במקומם**, און אנקומען צו די אויבן אן, צו די פראנט.

דיסקוסיע: וואס מיינט "מקפצים על ראשי העם"?

Speaker 2: דו ווייסט אז ס'איז דא אזא מיינונג אז מ'טייטשט נישט "אויף די קאפ"? איך ווייס נישט, איך האב געהערט אמאל עפעס א זאך מיט צוברעכן קעפ, איך ווייס נישט.

Speaker 1: וואטעווער, ס'איז א לשון, ס'מיינט נישט מקפצים על ראשי העם.

Speaker 2: וואס איז די פשטות? דו מיינסט אז ס'מיינט כפשוטו? איך ווייס נישט, איך בין נישט קיין מומחה אין די זאכן, איך מיין, מ'קען רעדן וואס... איך ווייס נישט.

Speaker 1: ס'איז דאך נישט די ערשטע מאל וואס ס'איז דא א לשון וואס דו ווייסט בעסער פון מיר.

Speaker 2: וואס זאגט וואס? אז עס מיינט נישט וואס עס זעט אויס. ווען ער פשוט'עט זיך דארט, זעט אויס ווי ער וואקלט מענטשן צו קעפ. אקעי. ווי רש"י זאגט אמאל אז דער גנב איז מיין שונא, וויפיל דו ווייסט, זאגסטו אז עס שטייט אין רש"י, עס שטייט אין רש"י. יא.

דיסקוסיע: פארוואס בני חכמים?

Speaker 1: אבער מיר דארפן פארשטיין, וואס איז דער ענין פון בני חכמים? סתם בני חכמים האבן עפעס א פאזישאן? דער חכם אליינס, שטעלט מען זיך דאך אויף, ער האט נישט דעם פראבלעם. דא רעדט מען בני חכם, איז דאס דער גבאי, דער זון, ער קומט, איך ווייס וואס טון דארט? עפעס אזא זאך, ניין? איז נישט דאס דער פשט?

Speaker 2: צוויי זאכן. ער זאגט, דער פרישה זאגט אז עס איז אן ענין פון כבוד החכם אז זיינע נאנטע תלמידים און זיינע קינדער זאלן קענען זיצן לעבן אים. ס'איז נישט די כבוד פאר די זון, ס'איז די כבוד פאר'ן חכם. און ער זאגט אז רש"י איז מסביר אז בימיהם פלעגט מען זיצן אויף די ערד, און אויב איינער וואקט ארום ווען אלע מענטשן זיצן אויף די ערד, זעט אויס ווי ער וואקט אויף זייערע קעפ. ס'איז נישט קיין כבוד הציבור, אבער פאר די כבוד החכם מעג מען עס טון. אקעי.

ואין שבח לתלמיד חכם שיכנס לאחרונה

Speaker 1: ווייטער. **ואין שבח לתלמיד חכם שיכנס לאחרונה**. ס'איז נישט קיין שבח, נישט קיין מעלה. אויב עס פעלט זיך אויס, מעג מען זיי

אריינברענגען ווען דער גאנצער עולם זיצט שוין, אבער בדרך כלל איז נישט קיין שיינע זאך פאר א תלמיד חכם אז ער זאל אריינקומען שפעט צום שיעור און דארפן קריכן אויף יעדן איינעם. ענדערש זאל ער עס טון אויף א מער מסודר'דיגע וועג, ער זאל קומען פריער פאר דער עולם קומט. אבער יא, אויב איז ער ארויסגעגאנגען לצורך, איז דא א היתר, חוזר למקומו מעג מען אים לאזן, דעמאלטס לאזט מען אים טון דעם מקפץ על ראשי עם אז ער גייט דורך יעדער וואס זיצט שוין.

הלכה ח — בני חכמים: הופכים פניהם

Speaker 1: זאגט ער ווייטער, **בני חכמים שיש בהם דעת לשמוע**, אויב בני חכמים האבן שוין די דעת צו פארשטיין די שיעור פון זייער טאטע, פון דעם רבי'ן, **הופכים פניהם כלפי אביהם**. דעמאלטס דארפן זיי קוקן צו זייער טאטע, זיי דארפן הערן די שיעור. אבער **אם אין בהם דעת לשמוע, הופכים פניהם כלפי העם**.

וואס איז דער פשט? וואס איז די הלכה, אינטערעסאנטע הלכה? וואס פעלט עס אויס? כדי עס זאל זיין ברור אז זיי זיצן דארטן פאר די כבוד פון זייער טאטע. פארשטייסט? ווייל דעמאלטס זענען זיי נאר א "פראפ", יא? זיצן זיי אזוי מיטן פנים צום עולם, אזוי ווי אן אויבן אן. מ'זעט, דער רבי זיצט, בניו כשתילי זיתים, זיי זענען נאר פון כבוד פאר'ן רבי'ן. אבער ווען זיי הערן נישט אז זיי זענען אויך תלמידים, דארפן זיי זען זייער רבי.

הלכה ט — תלמיד היושב לפני רבו תמיד

Speaker 1: אקעי, נאך אן אינטערעסאנטע הלכה, **תלמיד היושב לפני רבו תמיד**, יא? א תלמיד וואס האט צוזאמגע'לערנט אלע מיני הלכות, מ'שטעלט זיך אויף און אזוי ווייטער. אבער וואס טוט זיך אמאל א תלמיד וואס זיצט יעדן טאג? ער זיצט פון אינדערפרי ביז ביינאכט זיצט ער דארט אין פראנט פון זיין רבי, דער רבי לערנט פאר. ער גייט זיך אויפשטעלן יעדע מאל דער רבי גייט ארויס, קומט אריין?

זאגט ער, ניין. **אין רשאי לעמוד מפניו אלא שחרית וערבית**. נאר צוויי מאל א טאג מעג ער מאכן די קימה פאר א חכם. פארוואס? **שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים**. ווייל, אה, וויפיל מאל דאווענט ער תפילת העמידה? דריי מאל א טאג שטעלט ער זיך אויף פאר... צוויי מאל.

דיסקוסיע: פארוואס נישט מער מאל אויפשטעלן פאר כבוד שמים?

Speaker 2: דארפסט טאקע וויסן, פארוואס... פארוואס... נישט מער מאל אויפשטעלן פאר כבוד שמים?

Speaker 1: ס'איז זייער וויכטיג צו וויסן אז מ'טאר נישט געבן מער כבוד פאר די רבי ווי פאר די כבוד שמים. ס'איז וויכטיג צו געדענקען.

ער זאגט אז דאס איז דווקא ווען ער יושב פאר א רבי תמיד. ס'הייסט נישט אויב אמאל ס'איז באפן מקרה געשען, דעמאלטס יא. דאס איז ווען ער טוט עס יעדן טאג.

דער רמב"ם'ס צוגאב פון "תמיד"

Speaker 1: און ס'איז געברענגט, זאגן די מפרשים פון די רמב"ם דא, אז דער רמב"ם האט צוגעלייגט דעם "יושב לפני רבו תמיד". ס'שטייט נישט אזוי אין דער גמרא. אין דער גמרא שטייט סתם, "תלמיד היושב לפני רבו". אבער דער רמב"ם האט פארשטאנען אז דאס מיינט אז ס'קען אפילו זיין דער זעלבער תלמיד ווען ער גייט אינדרויסן דארף ער יא, ווייל ס'איז נישט קיין כבוד פאר די רבי. דא ווייסטו שוין אז דו זיצסט דא יעדן טאג און שטעלסט זיך אזויפיל מאל אויף.

הלכה י — קימה פאר א מופלג בזקנה

Speaker 1: זאגט די הלכה ווייטער. ביז יעצט האבן מיר געלערנט פון דעם דרש וואס האבן מיר געלערנט? אז "זקן" מיינט אזא איינער וואס איז א חכם. אבער וואס טוט זיך מיט די פשוט'ע מקרא, א פשוט'ע זקן? האבן מיר גערעדט, איך ווייס נישט אויב דאס איז די פשוט'ע מקרא, אבער על כל פנים.

זאגט דער רמב"ם, **מפני שיבה תקום**, מופלג בזקנה, איינער וואס איז אלט און איז זייער אלט. יא, ער זאגט נישט קיין נאמבערס. א גיל האט צו טון מיט לפי המקום והשעה. ס'איז יענע צייטן ווען מ'האט געלעבט א קורצערע צייט קען הייסן א זיבעציג יעריגער, היינט הייסט עס א ניינציג יעריגער.

דיסקוסיע: וואס מיינט "מופלג בזקנה"?

Speaker 2: ס'ווענדט זיך ווי קלוג מ'איז. דו האסט א געוויסע, אזוויי מ'זאגט, די גמרא ברענגט אז דאס האט צו טון מיט וויפיל לייף עקספיריענס מ'האט באקומען. סאו ס'ווענדט זיך. אמאל פלעגט מען באקומען א לייף עקספיריענס ביי די צען, היינט באקומט מען עס אפילו נישט ביי די ניינציג. סאו מ'דארף וויסן.

Speaker 1: ער צייכנט צו עפעס א רש"י אין גיטין אז ס'מיינט ווען מ'איז ניינציג. יא, דארט ווען ס'שטייט מופלג, "כי יבואו ימי הרעה", אבער איך ווייס נישט צו דער רמב"ם מיינט די זעלבע הגדרה ווי דא. אקעי, יא, דער רמב"ם זאגט אונז נישט. סאו וועגן דעם טראכט איך אז מופלג בזקנה מיינט אז אין דעם פלאץ הייסט ער זייער אלט. זקנה איז זייער א רעלאטיוו זאך. ס'איז דא עריעס אדער דורות, היינטיגע צייטן ווען א מענטש שטארבט ביי די אכציג, אוי, א שטיקל קריעה, ווייל אריכות ימים האט מען שוין היינט, ברוך השם, ס'איז דא מענטשן וואס לעבן אין די טיפע ניינציגערס. אבער דאס איז נישט געווען דרייסיג יאר צוריק.

Speaker 2: אבער דאס איז אמת מבחינת רפואה, אבער יעצט רעדט מען דאך לענייננו פון די נקודה פון וועמען מ'דארף רעספעקטן. ס'איז נישט די נושא צו ווייל ער לעבט לענגער. אבער מופלג מיינט מער ווי די געוועונליכע. און ווען מ'זאגט געוועונליכע, מיינט עס מופלג בחכמה אדער... איך ווייס נישט. מופלג פון רוב מענטשן.

Speaker 1: קלאפט אריין. דאס וואס דו זאגסט אז היינט איז נישט אזא שרעקליכע חידוש אז איינער שטארבט ביי די ניינציג, סאו מיינט נישט... כבוד באקומט מען נישט פאר'ן סורוויוון אזוי לאנג, רייט? מ'באקומט עס פאר עפעס א... פאר זיין עלטער, פאר זיין עלטער פון מיר, רייט? לאמיר זאגן אזוי, עלטער פון מיר, עלטער פון רוב מענטשן, עלטער פון... ער האט באקומען לייף עקספיריענס. איך ווייס נישט צו ס'האט צו טין צו ווייל אסאך מענטשן לעבן לאנג.

Speaker 2: אקעי.

אפילו חכם שהוא ילד עומד בפני זקן מופלג בזקנה

Speaker 1: ער איז זייער אלט, **אפילו אינו חכם**, אפילו ער איז נישט קיין חכם, **עומדים מלפניו**, דארף מען זיך אויפשטעלן פאר אים. זאגט ער, **ואפילו חכם שהוא ילד** – א חכם וואס איז יונג, מ'מיינט נישט א קינד, ס'איז רעלאטיוו, איינער וואס איז א קינד קעגן דעם אלטן ניינציג יעריגער – **עומד בפני זקן מופלג בזקנה**, ער דארף זיך אויך אויפשטעלן פאר דעם אלטן איד, **ואינו חייב לעמוד מלוא קומתו**.

דיסקוסיע: פאר וועמען איז "ואינו חייב לעמוד מלוא קומתו"?

Speaker 2: איינער גייט ארויף אויף די חכם, אדער קיינער דארף נישט? לכאורה די חכם.

Speaker 1: די חכם דארף נישט אויפשטעלן מלא קומתו, ער שטעלט זיך אביסל אויף אים צו ווייזן דורך אים כבוד. ווי דער רבי זאגט אפילו זאגן גאר—

הלכה י (המשך) — כבוד פאר א זקן גוי

Speaker 1: פיין, לכאורה די חכם. לכאורה מ'דארף נישט אויפשטעלן מלוא קומתו, **"אלא כדי להדרו"**, נאר ער שטעלט זיך אביסל אויף אים צו ווייזן דורך אים כבוד. ווי די רמב"ם זאגט, **"אפילו זקן גוי מהדרין אותו בדברים"**, רעדט מען צו אים שיין, **"ונותנין לו יד לסומכו"**, און מ'לייגט אים אונטער א האנט אים צו...

ס'שטייט נישט אז מ'דארף זיך אויפשטעלן פאר אים, מ'דארף אים העלפן. ס'איז א נייע גדר.

אבער דא שטייט, מ'דארף אים האדר זיין בדברים, מ'דארף געבן א יד לסומכו, **"שנאמר מפני שיבה תקום"**. **"כל שיבה במשמע"**. ס'שטייט נישט שיבה ישראל, עפעס אזוי, דאס מיינט ער?

Speaker 2: יא.

Speaker 1: ס'שטייט נישט שיבה רעך, שיבה רעך, אדער וואס?

דיסקוסיע: פון ווען איז מען א זקן?

Speaker 2: אקעי, א וויכטיגע הלכה, מ'דארף געדענקען. אן אלטע גוי דארף מען געבן דרך ארץ און כבוד.

איך מיין אז אן אלטע איד, אלט איז מען פון ווען מ'האט אייניקלעך, אזוי האלט איך.

Speaker 1: אלט, אלט.

Speaker 2: האסט שוין חתונה געמאכט.

Speaker 1: איך וואלט געזאגט אז יעדער וואס איז א זיידע. איך מיין אז אין די פערציגערס.

Speaker 2: יא, איך ווייס נישט. פונקט אזוי ווי ס'גייט, דו זאגסט אז ס'ווערט מער קאלט, איך זאג אז ס'ווערט מער, ווייל היינט אסאך מענטשן מאכן חתונה די קינדער ווען זיי זענען גאנץ יונג, סאו איז שוין א זקן, איינער איז שוין א זיידע. אפשר זאגן מיר טייטש א זיידע. איך זאג נאר.

Speaker 1: ער זאגט דאך "מפליג בזקנה".

Speaker 2: אה, האט שוין אור אייניקלעך.

Speaker 1: ער האט געוואלט ארויסברענגען אז א זיידע וואס האט א געוויסע לייף עקספיריענס, פון דעם וואס ער האט געערעדט. איינער וואס האט חתונה געמאכט קינדער איז שוין אן אנדערע לעוועל מענטש, און נישט דער זעלבער מענטש ווי א יונגערמאן. דו ביסט נישט מסכים?

Speaker 2: פארוואס בין איך נישט מסכים?

Speaker 1: סאו די גמרא זאגט, רבי יוחנן האט זיך אויפגעשטעלט פאר אן אלטע גוי, האט ער געזאגט, "כמה הרפתקאי עדו עלייכו", אזויפיל זאכן זענען אריבערגעגאנגען אויף אים.

Speaker 2: נו.

Speaker 1: סאו לויט דעם לכאורה האט עס צוטון מיט לייף עקספיריענס. ס'קען דאך זיין אמאל אן אלטער זקן וואס איז קיינמאל נישט ארויסגעגאנגען פון זיין שטעטל, ער האט נישט קיין שום... ס'איז דאך דא מענטשן וואס זענען אין א יונגע עידזש.

איך מיין אז איך בין שוין א זקן, אן א כלפי פתקא יהיבנא. איך זאג, עס ווענדט זיך וויפיל ער איז אדורך. איינער איז מער אדורך דורך די יונגע יארן. עס איז נישט נאכן... איך מיין נישט א פתקא דווקא צרות. עקספיריענס, זאכן וואס לערנט אויס א מענטש זאכן. ס'איז טאקע אזוי, ווען א מענטש איז אסאך אדורך האט ער עצות צו זאגן, ער האט וואס צו שערן מיט מענטשן. איך וועל אים נעמען להדיר בדברים, אזוויוו אים אויסהערן, אז אויף דברים דארף מען טראכטן.

הלכה י — פריווילעגיעס פון תלמידי חכמים: פטור פון ציבור-ארבעט און שטייערן

Speaker 1: אקעי, זאגט דער רמב"ם ווייטער, תלמידי חכמים, יעצט גייען מיר דא לערנען וועלכע פאבליק, צרכי ציבור, זענען תלמידי חכמים פטור אלס כבוד התורה, און מ'פאטערט זיי פון געוויסע ארבעט.

זאגט דער רמב"ם, **תלמידי חכמים אין מוציאין אותן לעצמן עם כל הקהל בבנין וחפירה של מדינה**. א מלך קען הייסן יעדן איינעם טון עבודות פאר די לאנד, אבער תלמידי חכמים הייסט מען נישט טון די ארבעט. וואס איז דאס געמיינט די שטאט? יא, מ'דארף בויען א חומה וכדומה. תלמידי חכמים הייסט מען נישט טון די ארבעט, **כדי שלא יתבזו בפני עם הארץ**, זיי זאלן נישט ווערן מבזה אז זיי זענען אויף די זעלבע לעוועל ווי אלע.

ואין גובין מהן לבנין החומה ותיקון השערים ושכר השומרים וכיוצא בהן, זאכן וואס יעדער איינער דארף געבן צו שטייער, **ולא רודת שירות המלך**, מ'נעמט נישט פון זיי קיין שטייער. **ואין חייבין ליתן מס**, סיי וועלכע שטייער, **בין מס הקצוב על בני העיר**, סיי א באשטימטע שטייער, **בין מס הקצוב על כל איש ואיש**, סיי א שטייער וואס אויף יעדער מענטש מאכט מען א באזונדערע יוניק שטייער לויט וואס די אנשי המס זענען מחליט אויף אים.

שנאמר גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם, די דרשה גייט עפעס אז "יתנו" איז מלשון "ישנו", מ'וועט וועסטו שוין א הלכות, **ויחלו מעט ממשא מלך ושרים**. ס'איז עפעס ווייטער די דרשה, ס'גייט עפעס אז... אז וואס? אז זיי זענען פטור פון די משא מלך. איך געדענק נישט פונקטליך וויאזוי די דרשה ארבעט. ער ברענגט נישט די דרשה. אקעי, מ'דארף מודיע זיין די איי-אר-עס וועגן דעם הלכה.

הלכה יא — פריווילעגיעס אין מסחר און אין בית דין

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם ווייטער, **והמוכר סחורה לתלמיד חכם, מניחין אותו למכור תחילה**, דארף מען אים געבן כבוד... נישט כבוד, מ'דארף אים געבן... דאס איז שוין מער ווי כבוד. זיין וויסלע פריווילעדזשעס. יא, מ'געט אים א טשענס אין ביזנעס אז ער זאל קענען שנעלער פארקויפן. איינער וואס איז נישט אזוי ווי אים, שיק אים קודם ער זאל פארקויפן. קיינער טאר נישט פארקויפן ביז דער תלמיד חכם האט געענדיגט פארקויפן.

דיגרעסיע: די מעשה מיטן טשאנזער רב און די עפלעך

Speaker 1: מיר ווייסן סתם די מעשה ווען דער טשאנזער רב האט פארקויפט עפלעך. אונז ווייסן אז דער עולם איז געלאפן, ווייל אלע חסידים זענען געגאנגען קאפן. אבער דער טשאנזער רב האט געטראכט, ער גייט זיך אויסנוצן זיין... בפרט אן אלמנה, דארף מען איר אויך העלפן. איך ווייס נישט צו די אלמנה האט עס אים געגעבן צו פארקויפן.

ס'איז געקומען אן אלמנה און זיך באקלאגט אז זי האט נישט קיין געלט. האט דער טשאנזער רב געזאגט, "וואס טוסטו?" זי האט געזאגט אז זי פארשטייט אין מארק אז זי פארקויפט עפלעך. און קיינער וויל נישט קויפן. האט דער טשאנזער רב געזאגט, "נע, מענטשן ווייסן נישט וואספארא גוטע עפלעך דאס זענען." און ער איז געגאנגען אין די מארק, און ער האט אנגעהויבן אויסצורופן "עפלעך, עפלעך", ביז ס'איז געווארן שנעל אויספארקויפט. ס'איז א ��אקאנטע מעשה וואס ברענגט די רוסעס אין אהבת ישראל.

אבער ער האט געהאלטן אז בפרט פאר אן אלמנה קומט זיך אויך אז מ'זאל איר... ער האט געקומען נוצן זיין דין תלמיד חכם אז מ'זאל אים לאזן למכור תחילה.

קדימה אין בית דין

Speaker 1: **"ואין מעמידין בדין, ויושב בכל בעלי דינין הרבה, מקדימין אותו ומושיבין אותו."** דער רמב"ם מאכט עס זייער אינטערעסאנט, ווייל געוועהנליך ביי דין ווייסט מען אויך אז מ'טאר נישט מקדים זיין, מ'טאר נישט געבן כבוד פאר א... ביי דין טאר מען נישט געבן כבוד. מ'מאכט דעם בעל דין אליין. ביידע זאלן זיצן, דארף מען זיי מאכן די זעלבע. אבער אין די האלוועי אדער ווען ער קומט אריין, זאל ער אריינקומען קודם. מ'לאזט אים נישט שטיין ווארטן. ס'שטייט נישט אז מ'געבט אים... דער דין דארף זיין גלייך, מיט צדק.

הלכה יב — דער עונש פאר מבזה תלמידי חכמים

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם ווייטער, **"עוון גדול לבזות את החכמים"**. ביז יעצט איז געווען הלכות, די לעצטע צוויי הלכות איז געווען זאכן וואס תלמידי חכמים האבן א געוויסע פריווילעדזשעס, קען מען עס רופן, אין די מארק און כדומה. יעצט קומען מיר לערנען בכלל מוסר אויף די וואס מבזה תלמידי חכמים, און מ'גייט דא לערנען די עונש, הלכות פון ביזוי תלמיד חכם. קודם איז דא אן עונש כלפי שמיא, און נאכדעם גייט זיין אז מיר

קענען אים לייגן אין חרם און מאכן נידוי אויף איינער וואס איז מבזה א תלמיד חכם.

זאגט דער רמב"ם, **"עוון גדול הוא לבזות את החכמים או לשנאותן, עונשו גדול."** ס'איז א גרויסע עבירה. פיינט האבן יעדן איד איז אן עבירה, אבער א תלמיד חכם איז אן עבירה אן א גרויסע עבירה.

"לא חרבה ירושלים עד שביזו בה תלמידי חכמים." ער זאגט נישט אז ס'איז געווען אן עונש, נאר דעמאלטס איז געשען די חורבן. מען זעט אז דאס האט געמאכט די חורבן. **שנאוי מה לי מלאכי אלקים בוזים דבריו מתעתעים בנביאיו,** און נאכדעם איז געווען אז ס'איז געקומען די חמת השם. אזוי ווי שטייט ווייטער אין פסוק.

"בוזים דבריו" = "בוזים מלמדי דבריו"

Speaker 1: לומר, וואס טייטשט דבורה? אויף וואס האבן זיי פארשעמט די אייבערשטנ'ס ווערטער? נישט פארברענט ספר תורה. **מבזה מלמדי דבורה,** מען פארשעמט די וואס לערנען אויס די דבר השם. די זעלבע זאך, חז"ל זאגן, אומר תורה אין מן השמים, חקותי תמאסי, מען איז מואס אין די אייבערשטנ'ס חוקים, וואס מיינט דאס? מלמדי חקותי תמאסי. פשוט מיינט חקותי תמאסי אזויווי די פארקערטע פון ואם בחקותי תלכו. פשוט איז אויך פון יענע פסוק מיינט נביאים, אבער דאס איז וואס חז"ל זאגן.

"כי דבר ה' בזה" — פארלירן עולם הבא

Speaker 1: איינער וואס איז מבזה די חכם, איינער וואס איז מבזה די רבי, איינער וואס איז מבזה די תלמיד חכם, איינער וואס איז מבזה די מלמד, ער גייט אריין אין די כלל פון וואס די פסוק זאגט **"כי דבר ה' בזה"**, וואס שטייט אויף דעם? פאר דעם שטייט די עונש פון **"הכרת תכרת הנפש ההיא"**, און אויף דעם איז "הכרת תכרת". איז די "הכרת" נפש וואס די רמב"ם טייטשט מיינט אז ער האט נישט קיין חלק לעולם הבא.

מיר האבן געלערנט שוין אין פרק ג' אז אויך איינער וואס קען לערנען און ער לערנט נישט איז אויך "דבר ה' בזה". בקיצור, ס'איז אויף די פארקערטע. אבער ס'שטימט זייער גוט, ווייל פריער האבן מיר געלערנט אז די רבי איז מביא לחיי עולם הבא. אויב דו ביסט מבזה די רבי, האסטו נישט קיין חלק לעולם הבא, ווייל דו האסט נישט געלערנט. פאר די זעלבע סיבה.

הלכה יג — נידוי און קנס פאר מבזה תלמיד חכם

צוויי עונשים — כלפי שמיא און כלפי אדם

Speaker 1: זאגט די רמב"ם ווייטער, אפילו ער ווייסט אז ער האט נישט קיין חלק, **אין בו דין אדם שביזה**, ס'טייטש נישט אז ער באקומט שוין זיין עונש אויף יענע וועלט, און ס'איז דא עפעס א דין פון קום לייבא דרבנן, און ער באקומט נישט קיין עונש דא. ניין, ס'איז נישט אזוי. געוועגליך ווען מ'זאגט "אין לו חלק", מיינט עס אז ער האט נישט קיין אנדערע עונש נאר דאס. ס'איז נישטא קיין אנדערע עונש.

זאגט די רמב"ם, דא איז יא דא אן אנדערע עונש. וואס איז דאס? **אין בו דין אדם שביזה, אפילו בדברים, חייב נידוי.** אויב קומט אן עד, אפילו ער האט אים נאר מבזה געווען מיט ווערטער, דארף ער זיין מנודה. **מנדין אותו בית דין ברבים**, די בית דין זאל אים מנדה זיין ברבים, **וקונסין אותו ליטרא זהב בכל מקום**, מ'קנס'ט אים א שטיקל גאלד, א געוויסע סכום. און פאר וועם דארף מען געבן די גאלד? **נותנין אותו לחכם**, פאר די חכם וואס ער איז מבזה געווען. ס'איז א גוטע ביזנעס, א חכם וואס מ'איז מבזה, ער באקומט ליטרא זהב. אויב ס'איז דא א בית דין וואס קען עס איינפארסן.

מבזה חכם לאחר מותו

Speaker 1: **המבזה את החכם בדברים אפילו לאחר מותו**, איינער וואס איז מבזה די חכם און ער רעדט אויף אים דיבורי בזיון אפילו לאחר מותו, **מנדין אותו בית דין**, די בית דין נעמט אים אין נדה. **ואין מתירין אותו עד שיחזור בתשובה**, אבל מורך חכם חי, דעמאלטס העלפט נישט תשובה כלפי שמיא, אזוי ווי ער זאגט תהלים און ער בעט דעם אייבערשטן, ער גייט חוזר זיין. **אבל מורך חכם חי, אין מתירים לו עד שירצה**, זעסט אז ער דארף גיין צו אים בשבילו. ווען עס שטייט אויך אז ווען א מענטש זאגט תהלים, ער מיינט אז ער גייט חוזר זיין, ער זאגט אז דער חכם איז יא גוט, אבער דא העלפט עס נישט, ער דארף אז יענער זאל מסכים זיין, ער זאל ווערן מרוצה.

פארוואס דארף מען נישט גיין צום קבר?

Speaker 1: שטעלט זיך די שאלה, פארוואס דא זאגט מען נישט אז ער זאל גיין צו די קבר פון די חכם? ווייל דאס טייטש אז ער איז נישט קיין פערזענליכער. נאר ווען ער לעבט איז ער יא פערזענליך, אבער ווען ער איז טויט איז ער דארף תשובה טון, אויף דעם זאגט ער נישט אז ער דארף גיין צו די קבר. איך מיין אז ס'איז עפעס אנדערש, ווען מ'טשעפעט אזא מענטש איז זייער פערזענליך, דא איז עס אן ענין פון כבוד התורה, זיין קבר האט נישט די כבוד התורה.

חכם מוחל על כבודו

Speaker 1: **בחיים החכם עצמו מוחל על כבודו**, ער דארף נישט ווארטן, אפילו ס'איז נישטא קיין בית דין, קען דער חכם אליין מוחל זיין על כבודו, **לעם הארץ שהפקיר בו**, דער עם הארץ האט מזכיר געווען זיין כבוד. אן אינטערעסאנטע לשון. **ואינו צריך לא יחיד ולא עשרה.** פריער האבן מיר געזען אז קנסות פארקומען אין א ליטרא זאל, אויף דעם דארף מען א בית דין זאלן מוחל זיין אפשר, אבער דער חכם אליין, ער איז דאך דארט, ס'איז קיין מוחל זיין אליין.

אינטערעסאנט, ווי דער עם הארץ האט געמאכט א הפקר פון די בית דין... דער חכם האט עפעס וואס הייסט כבודו של חכם, דער עם הארץ האט געזאגט ס'איז הפקר, ער איז מבזה געווען. דער חכם דארף צוריקקלעימען זיין כבוד, ער דארף אליין זאגן ס'איז נישט הפקר, מיין כבוד איז נאך עומד במקומו. זאגט ער, דער חכם דארף נישט קיין יחיד אדער קיין עשרה צו קענען מוחל זיין, ער קען מוחל זיין גלייך ווען יענער זאל באוויזן. **אין מתירים לו עד שירצה את החכם**, און מ'איז אים נישט מתיר ביז ער בעט איבער דעם חכם.

התרה ביי דעם קבר

Speaker 1: **ואם מת החכם, באים שלשה על קברו ומתירים לו.**

זאגט דער רמב"ם ווייטער, **כל זה אם החכם מקפיד על כבודו**, אבער אויב מ'רעדט אז דער חכם למחל לו, אין דע, **ירצה בידו**, ער קען אויך מוחל זיין, אזוי ווי מיר האבן שוין פריער געלערנט אז א תלמיד חכם קען מוחל זיין אויף זיין כבוד, און א נשיא קען מוחל זיין אויף זיין כבוד.

הלכה יד (אנהויב) — נידוי פון א רב: חלות אויף תלמידים

Speaker 1: זאגט דער רמב"ם ווייטער, **הרב שנידוהו לכבודו...** נישט א חרם, מיר וועלן זען אז חרם איז אן אנדערע לעוועל אין די נעקסטע פרק מיין איך. נידוי, ער האט געמאכט א נידוי. מיר ווייסן אז דער לשון העם, מענטשן נוצן די ווארט חרם, אבער הלכה'דיג איז דא א חילוק, מיר וועלן עס זען שפעטער.

אבער יעצט גייט דער רבי שוין מאריך זיין וואס די הלכה איז אויפן חרם, וואס דארף טון א מענטש וואס איז בן נידוי. זאגט ער, דאס טוט ער אין אן אנדערע זאך, דא ווייל ער רעדן צו וועמען איז נידוי איז חל אויף וועמען, ווער איז מחייב וועמען.

אויב דער רבי איז חייב נידוי, אויב לנדב בן לנדב, אלע תלמידים פון יענעם רב דארפן אננעמען די נידוי וואס דער רב האט גוזר געווען. אבער די תלמוד האט מנדה געווען וועגן כבוד תלמיד חכם.

הלכה ט"ו — ווער איז מחויב צו נוהג זיין נידוי — היעראַרכיע פון מנדה

דאס מיינט אז מען דארף אים מנדה זיין. אבער די הלכה דארף מען נישט אזוי טון. מען דארף נאר וויסן די הלכה אז ער איז א מנודה, און וואס דארף טון א מענטש וואס איז בנידוי.

זאגט ער, דא וועט ער רעדן צו ווער איז מנדה, און איז חל אויף וועמען. וועמען איז מחייב וועמען. **חייבים כל ישראל לנהוג בו נידוי.** אלע תלמידים פון דעם רב דארפן אנעמען די נידוי וואס דער רב האט גוזר געווען.

תלמיד מנדה — רב נישט מחויב

אבער אז דער תלמיד האט מנדה געווען וועגן כבוד תלמיד חכם, אבער דער תלמיד איז נישט מנדה אויף כבוד עצמו, איז דער רב נישט מחייב לנהוג בו נידוי, אבער כל העם חייבים לנהוג בו נידוי. דער רב איז נישט מחויב ווייל דער תלמיד איז below level פון דעם רב.

נשיא מנדה — אלע מחויבים; עם מנדה — נשיא נישט מחויב

די זעלבע זאך גייט לגבי די אידן מיט דעם נשיא. דער נשיא האט מנדה געווען איינעם, דארפן אלע אידן זיך פירן אין נידוי. אבער אויב די אידן האבן מנדה געווען איינעם, איז נישטא אז דער נשיא זאל זיך פירן אין נידוי.

שאלה: וויאזוי קען א תלמיד מנדה זיין?

דארף מען טראכטן וויאזוי האט דער תלמיד געקענט מנדה זיין. אפשר איז עס נישט בפני הרב, ווייל בפני הרב האט ער געלערנט אז ער קען נישט פסק'נען און ער קען נישט טון זאכן בפני רבו. אזוי זעט אויס, ווייל עס איז א כבוד תלמיד חכם, און ער האט א רעכט. אפשר איז עס באופן ווען ער האט יא געמעגט, ווען עס איז נישט אין דעם רב'ס געגנט.

שטאט-היעראַרכיע

די זעלבע זאך זענען מיר ממשיך ווייטער. אז מען האט מנדה געווען אין די שטאט, איז דער נידוי נוהג אין אלע שטעט, נישט נאר... דער פוינט איז, זיין שטאט איז א העכערע לעוועל ווי אנדערע שטעט. אז זיין שטאט האט אים מנדה געווען, איז כל שכן אלע אנדערע שטעט. אבער אויב אן אנדערע שטאט האט אים מנדה געווען, איז נישט זיין שטאט קיין מנודה.

וואס איז די סברא? זיי קענען אים דאך בעסער. זיי זענען דאך זיינע מענטשן. זיי ווייסן. זיי זענען נישט מחויב. די זעלבע סברא ווי דער נשיא און דער רב. דער תלמיד האט מנדה געווען, איז נישטא אז דער רב זאל מסכים זיין. די צווייטע שטאט האט מסכים געווען, איז נישטא אז זיינע זאלן מסכים זיין. דארט איז נישט.

די מענטשן פון די שטאט ווייסן מיט וועמען זיי האבן צו טון. אויב זיי האבן אים מנדה געווען, איז א סימן אז עס קומט זיך אים נידוי. אבער אויב איז ער אין א געוויסע שטאט און ער האט געטון אן עבירה, קען זיין אז די אנשי עירו ווייסן נאך אז ער איז נכשל געווארן, און זיי קענען אים בעסער.

הלכה ט"ז: דער חילוק צווישן נידוי פאר כבוד הרב און נידוי פאר אנדערע דברים

זאגט דער רמב"ם, **"אחד הדברים החמורים שאין נוהגים בו נידוי אלא אם כן שב בתשובה".** דעמאלט איז די אלע הלכות פון ווער איז חייב אויף וועלכע נידוי? דעמאלט איז אויב מ'האט געמאכט א נידוי ווייל ער איז געווען כמורד בבית דין, האט ער די הקלות ווען אז ער איז נאר מנודה פון זיין שטאט און אזוי ווייטער.

אבער **מי שנתנדה על שאר דברים שחייבים עליהם נידוי**, אויב מ'האט געמאכט אפילו אים א נידוי וועגן אנדערע זאכן, זאגט דער רמב"ם, גייט שוין אויסרעכענען אויף וועלכע נאך זאכן מ'דערקלערט א נידוי, איז דאס מחייב **אפילו נתנדה קטן שבישראל,** אפילו א פלענער קטן, א פלענער איד, מ'רעדט נישט פון א קטן ממש.

די קלענסטע. קטן מיינט די קלענסטע, נישט א קטן וואס דארף עסן עצה. אפילו די קלענסטע פון די חבורה, אפילו די פשוט'סטע איד האט אים מנדה געווען, איז עס מחייב יעדן איינעם, **חייב הנשיא וכל ישראל לנהוג בו נדוי עד שיחזור בתשובה מדבר שנתנדה עליו.** ביז ער טוט תשובה אויף די עבירה וואס ער האט געטון, וואס פאר דעם האט מען אים געמאכט די נידוי.

דער יסוד פון נידוי — כבוד התורה, נישט כבוד פערזענליך

סאו דא זעט מען אז ס'איז נישט עקזעקטלי אזוי ווי זיי האבן געטרייט צו זאגן, ווייל ער ווייסט נישט וואס די הלכה איז. ס'איז ווייט נישט פון כבוד. דער רב דארף זיך נישט אננעמען פאר יענעמ'ס כבוד. מיין שטאט דארף נישט קערן אז אין יענע שטאט איז דא א תלמיד חכם וואס מ'האט נישט מכבד געווען. אונזער שטאט, אונזערע תלמידי חכמים איז אונזער כבוד.

הלכה י"ז: די 24 זאכן אויף וועלכע מען איז חייב נידוי

יעצט גייט דער רמב"ם זאגן אויף וועלכע זאכן טאקע מאכט מען נידוי. זאגט דער רמב"ם אזוי, אל ארבעה ועשרים... ס'איז אבער געדענק אז ס'שטייט אין די גמרא אויף די אלע זאכן אז זיי זענען אלע לכבוד הרב, ווייל אלע פון זיי זענען בעצם, אדער כמעט אלע פון זיי זענען אן אידיע פון אז מ'איז נישט מכבד די תקנות חכמים. מ'דארף מכבד זיין די חכם וואס לעבט יעצט, אבער מער תקנות חכמים.

ס'שטייט אין די גמרא, **אמר רב יוסף, בכל דא בקומי בית דין מנדין על כבוד הרב, וכל שאין בו נידוי משמתינן ליה.** די אידיע פון די רמב"ם איז נישט דווקא בית דין, נאר אז יעדער איינער קען מאכן די נידוי. בית דין מיינט זאגן אז דאס דארף מען, נישט אז חייבי נידוי. ס'איז א חלק פון די זאכן איז בכלל שווער צו פארשטיין ווער גייט מנדה זיין. אבער די פוינט איז, דאס זענען די דברים וואס מ'איז חייב נידוי, נישט ווייל דו האסט זיך צוקריגט מיט איין רב, נאר ווייל דו האסט זיך צוקריגט מיט די רבנות'שאפט, מיט די רבנים, מיט די משנה, מיט די חכמים וכו'.

שלום, גייען מיר יעצט אויסרעכענען אויף וועלכע זאכן מ'איז חייב נידוי. **"על ארבעה ועשרים דברים מנדין את האדם".** אויף פיר און צוואנציג זאכן קען מען לייגן א מענטש אין נידוי. **"בין איש בין אשה".** מ'קען מנדה זיין א מענטש, אבער... ס'איז נישט מ'קען, מ'דארף פארקערט. מ'איז מנדה די איש אדער די אשה אויב זיי האבן עובר געווען אויף די זאכן.

1. מבזה חכם אפילו לאחר מיתה

א. די ערשטע זאך איז, **א מבזה חכם אפילו לאחר מיתה.** דאס האבן מיר געלערנט, דאס איז בעסיקלי די ערשטע וואס מיר האבן פריער געלערנט.

2. מבזה שליח בית דין

ב. **א מבזה שליח בית דין.** און מיט דעם מבזה שליח בית דין, איז ער מבזה די בית דין, קומט אים נידוי.

3. הקורא לחברו עבד

ג. **א קורא לחברו עבד.** אויב איינער רופט זיין חבר "עבד", קומט אים נידוי.

4. המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים

ד. **א מזלזל בדבר אחד מדברי סופרים.** אויב איינער איז מזלזל אין א תקנת חכמים אדער א הלכה פון די רבנן, און איינער טוט דאס לועג מדברי תורה, איינער איז מזלזל אין דברי תורה, קומט אים נידוי.

5. מי ששלחו לו בית דין וקבעו לו זמן ולא בא

ה. אונז האבן מיר געלערנט "מבזה שליח בית דין", דאס איז ענליך. **מי ששלחו לו בית דין, בית דין האט געשיקט א שליח ער זאל קומען צו בית דין, וקבעו לו זמן ולא בא.** זיי האבן אים געגעבן א זמן, און ער איז נישט געקומען. אפילו ער איז געווען העפליך צו די שליח בית דין, אבער למעשה איז ער נישט אנגעקומען, און עס איז אויך א בזיון פאר די בית דין.

6. מי שלא קיבל עליו את הדין

ו. **מי שלא קיבל עליו את הדין.** איינער איז געווען ביי א בית דין און ער האט נישט אנגענומען די דין, ער פאלגט עס נישט. **ומנדין אותו עד שישלם.** מען איז אים מנדה ביז ער באצאלט וואס די בית דין האט געזאגט מען דארף באצאלן, אדער ביז ער פאלגט אויס.

7. מי שיש ברשותו דבר המזיק — כלב רע או סולם רעוע

ז. **מי שיש ברשותו דבר המזיק, א כלב רע או סולם רעוע.** איינער האט א דבר המזיק, א כלב רע, א ווילדע כלב, אדער א סולם רעוע, אדער א לייטער וואס מען קען פון דעם ווערן געשעדיגט. **ומנדין אותו עד שיסיר היזקו.** מען איז אים מנדה ביז ער נעמט אוועק די היזק. א שארפע זאך. איינער פארקויפט דענדזשערעס דראגס אדער וואטעווער ס'איז, איך ווייס נישט.

8. המוכר קרקעו לגוי

ח. **המוכר קרקע שלו לגוי.** איינער פארקויפט זיין קרקע פאר א גוי. און מ'רעדט באופן ווען אידן אין דער געגנט דארפן עס האבן. **ומנדין אותו עד**

שיקבל עליו כל אונס שיבא מן הגוי לישראל חבירו בעל המצר. מען איז אים מנדה ביז וואן, עד שיקבל עליו, ער זאל מקבל זיין אויף זיך כל אונס שיבא מן הגוי לישראל חבירו בעל המצר. ער האט א שכן לעבן דעם וואס גייט ליידן פון דעם גוי, ווייל דער גוי האט נישט קיין חושן משפט, און דער גוי גייט אים... אויב דער גוי האט אים באפוילן אז ער מוז באצאלן. מילא, אויב דער מוכר נעמט אונטער אז ער צאלט די הפסדים, דעמאלטס נעמט מען אראפ פון אים די נידוי.

9. המעיד ישראל בערכאות של גוים

די ניינטע זאך איז... **המעיד ישראל בערכאות של גוים**, אויב איינער איז געגאנגען עדות זאגן אין א גוי'אישע ערכאות, **והוציא ממנו בדיתם ממון שלא כדין ישראל**, און מיט זיין עדות האט ער געמאכט אז א איד האט געדארפט באצאלן געלט וואס ביי דין ישראל וואלט ער נישט געדארפט באצאלן, **מנדין אותו עד שישלם**, לייגט מען אים אין נידוי ביז ער באצאלט די הפסד פאר יענעם איד.

10. טבח כהן שאינו מפריש המתנות ליתנם לכהן אחר

די צענטע זאך איז אזוי, **טבח כהן שאינו מפריש המתנות ליתנם לכהן אחר**, א כהן וואס איז א בוטשער, און ער זאגט "איך בין דאך אליין א כהן, האלט איך פאר מיר די מתנות". **מנדין אותו.** דאס זענען זאכן וואס די חיוב איז נישט אזוי קלאר, אזוויי די פריערדיגע זאך, ספק גורם, אז דא וואס די חיוב איז נישט אזוי קלאר קומט א נידוי צו מחזק זיין.

11. המזלזל בנטילת ידים

אבער ס'איז אויך דא זאכן וואס זענען יא קלאר, למשל די עלפטע זאך, **המזלזל בנטילת ידים**, אפילו ס'איז נאר א מנהג, אבער דאס איז קלאר, ס'איז נישט קיין שאלה, אבער ער איז אין נידוי ווייל ער איז נישט מכבד די חכמים. איך מיין צו זאגן, זאכן וואס דארפן חיזוק. די סיבה פארוואס מען מאכט די נידויים איז ווייל ס'דארף עקסטרע חיזוק.

12. העושה מלאכה בערב פסח אחר חצות

די צוועלפטע זאך, **העושה מלאכה בערב פסח אחר חצות**, אפילו ס'איז נישט קיין איסור דאורייתא אדער וואס, נאר מ'דארף עס פונקט... איי, מ'האט שוין אנגעהויבן צו טון פאר חצות, אבער נאך חצות איז יעדער איינער מחוייב צו טון נישט די מלאכה.

13. הנשבע לשוא — חילול השם

אקעי, די דרייצנטע זאך איז, **הנשבע לשוא**, מ'רעדט דא נישט פון מבטל עולה שבועה, וואס איז דארט די טייטש? סתם איינער... וואס טוט ער? ער מאכט יעצט א רב'ן? ניין, ס'איז א חילול השם, נישט די זעלבע זאך. עפעס וואס האט, איך מיין, א חילול השם דא. מ'האט געלערנט אין מסכת תורה פארשידענע סארט חילול השם. אויף וועלכע חילול השם ס'רעדט זיך וועגן.

Speaker 2: וואס הייסט דו פרעגסט דאך?

Speaker 1: יא, לאמיר זען צו איינער איז מסביר מער. ער ברענגט... ער ברענגט... ער ברענגט דער ירושלמי אז ס'רעדט זיך פון חוני המעגל. אז שמעון בן שטח האט געזאגט פאר חוני המעגל, **"אלמלא חוני אתה גזרתי עליך נידוי"**. פארוואס? ווייל ער האט געמאכט אז ווען ס'וואלט געווען זיין תפילה, ער האט געמאכט א תפילה, ווען די תפילה... ער האט געמאכט אן עוג עוגה, ווען ער האט געמאכט א סירקל. ער האט געזאגט, אויב ס'וואלט נישט געלונגען וואלט געווען א חילול השם. דאס מיינט, א רבי וואס זאגט צו הבטחות, און אויב ס'קומט נישט אן די הבטחה, און די תלמידים זאגן אז ס'איז א חילול השם, איז ער חייב נידוי.

15. המביא את הרבים לידי אכילת קודשים בחוץ

ווייטער, **המביא את הרבים לידי חילול קודשים בחוץ.** וועלכע נאמבער זענען מיר יעצט?

Speaker 2: ט"ו.

Speaker 1: די פופצנטע זאך איז, **המביא את הרבים לידי אכילת קודשים בחוץ.** איינער איז מכשיל אנדערע מענטשן, אויך דאס איז א גמרא. דאס קומט פון די יסודות ישראל עמי, וואס ער... מ'קען גוזר זיין אז ס'זאל אויסזען ווי מען עסט קודשים בחוץ.

16. המחשב שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ

די זעכצנטע זאך איז, דער דין פון קובע זיין קידוש החודש און מאכן די חשבונות פאר די לוח באלאנגט פאר ארץ ישראל. און אויב איינער טוט עס אין חוץ לארץ, אזוי ווי ס'שטייט אין מסכת ראש השנה, אזוי ווי ער האט נישט אנגענומען די עדים וואס זענען געקומען, אפילו מ'האט זיי נישט געדארפט, אז ער איז מעכב את הרבים, ווייל נעקסטע מאל גייען זיי נישט קומען, ממילא איז ער חייב נידוי.

19. טבח שיצאה טריפה מתחת ידו

די ניינצנטע זאך איז, **טבח שיצאה טריפה מתחת ידו.** א טבח מיינט א שוחט, רייט? א שוחט וואס האט... ער האט נישט געטשעקט גוט. ער האט מכשיל געווען מענטשן.

20. טבח שלא בדק סכינו לפני חכם

Speaker 2: יא.

Speaker 1: די צוואנציגסטע זאך איז, **טבח שלא בדק סכינו לפני חכם.**

21. המכנה עצמו לדבר עבירה

Speaker 2: יא, גוט.

Speaker 1: די איין-און-צוואנציגסטע זאך איז, **המכנה עצמו לדבר עבירה**, דאס איז אויך חייב נידוי. אבער דאס איז לכאורה זייער שווער צו מנדה זיין איינעם, אבער דאס מיינט אז ער איז חייב נידוי.

22. מי שגירושיו עמו — והיה בינו לבינה שותפות במשא ומתן

די צווי-און-צוואנציגסטע זאך איז, **מי שגירושיו עמו**, איינער האט גע'גט זיין ווייב, **והיה בינו לבינה שותפות במשא ומתן**, האם אבינו נותן לזה גזילה זה? ער האט גע'גט זיין ווייב, אבער ער טוט מיט איר ווייטער ביזנעס, אזוי אז זיי זאלן בלייבן בקשר. **כשבאו שניהם לבית דין מנדין אותם.** ווען זיי קומען צו בית דין לייגט מען זיי אין נידוי. פארוואס קומען זיי אין בית דין? ווייל זיי האבן געהאט א סכסוך אין זייער שותפות, יא?

ער זאגט ווייטער, איך האב גערדרייט א בלאט צווי יאר...

כ"ב (המשך) — מי שגירש את אשתו ועשה בינו לבינה שותפות

דער רמב"ם'ס ווערטער:

כ"ב — מי שגירש את אשתו ועשה בינו לבינה שותפות או משא ומתן המביאין אותם לידי זנות, כשבאו שניהם לבית דין מנדין אותם.

איינער וואס האט מגרש געווען זיין פרוי, אבער ער פירט ווייטער מיט איר א שותפות אדער משא ומתן וואס ברענגט זיי צו א מצב פון זנות — ווען זיי קומען ביידע אין בית דין, לייגט מען אויף זיי ביידן נידוי.

פארוואס קומען זיי אין בית דין? ווייל זיי האבן געהאט א סכסוך אין זייער שותפות, יא?

כ"ג — חכם שמוציאין עליו שם רע

זאגט ער ווייטער:

כ"ג — חכם שמוציאין עליו שם רע — א חכם וואס מ'זאגט אויף אים נישט גוטע זאכן, איז דא אויף אים רנינים, איז חייב נידוי.

כ"ד — המנדה שלא כדין

כ"ד איז אן אינטערעסאנטע זאך. דאס איז צו מאכן אז די אלע זאכן זאלן נישט ווערן abused — א נידוי אויף דער וואס מאכט א נידוי איז ער איינער חייב נידוי. אזוי ווי מ'זאל פאסטן א תענית חלום אויף די תענית.

דער ראב"ד'ס השגה: לפני עיוור

דער ראב"ד איז מסביר, זאגט ער, אז ער האט זיך געמוטשעט, א מכשיל את העיוור — וואס איז די חידוש?

זאגט דער ראב"ד, אז ס'רעדט זיך פון אזא זאך וואס שטייט אין מסכת קידושין, אז איינער שלאגט זיין גרויסן זון, איז ער מכשיל אים אז ער זאל

צוריק שלאגן די טאטע, אדער ער זאל ווערן ערגער — דאס הייסט א לפני עיוור.

דער ראב"ד'ס השגה: ס'איז דא מער ווי כ"ד

דער ראב"ד זאגט אז ס'איז דא נאך, מער ווי די פיר-און-צוואנציג.

סיכום: דער קשר פון נידוי צו כבוד חכמים

Anyway, דאס איז א ליסט פון פיר-און-צוואנציג איסורים וואס מ'איז חייב אויף זיי נידוי.

און די אלע זענען בעצם רוב פון זיי — עס ליעסט נישט אלע קומען אין גמרא פארשטייט זיך — אבער רוב פון זיי האבן צו טון מיט כבוד חכמים: מ'רעספעקטירט נישט די חכמים וואס האבן געמאכט תקנות, אדער געוויסע תקנות וואס זענען רוב פון די הויפטזאכן וואס מ'דארף זיי מחזק זיין וכדומה.

פארדעם קומט עס אריין דא אין הלכות קללת החכם. די נעקסטע פרקים זענען אינגאנצן הלכות נידוי.

יא, אויך דאס איז דרך אגב, וויבאלד אז נידוי איז אריגינעל, זעט אויס, די עיקר נידוי מאכט מען פאר כבוד חכמים — דאס איז די זאך. פיר-און-צוואנציג זאכן וואס האט א קשר מיט כבוד חכמים.

צוויי גירסאות אין דער גמרא

די גמרא האט צוויי גירסאות אין די גמרא, די ליסט — קען זיין אז אלע פון זיי, מ'ווייסט נישט צו אפשר די גמרא האט געהאט אן אנדערע ליסט.

בקיצור, שוין, דאס איז די פרק ו' פון הלכות תלמוד תורה.

Generated by Shiur Upload Automation